Cluj-Kolozsvár, 1927. nov. 28. Cenzurat: Suciu III. évfolyam

EX-LIBRIS

Egyes szám ára 8 lej

Egy évre százhatvan lej, egy félévre kilencven lej, egy negyedévre negyvennyolc lej. — — Ez a szám, kettősszám.

Félhavi értesitő a szellemi élet minden ágáról ✎ Revista bilunara bibliofililor ✎ Halbmonatsschrift für Bücher-freunde in Rumänien Revue bimensuelle pour les amateurs des livres de Roumanie

Telefonszám: 570

Szerkesztőség - Kiadóhivatal - Redaction - Adm. CLUJ-KOLOZSVÁR-KLAUSENBURG Str. Matia 1

Ady Endre

Ma ötven éve, hogy Ady megszületett. Erre az ünnepi napra nincs különös mondanivalónk nekünk, akik minden kiemelkedő dátumtól függetlenül minden nap ujra meg ujra éreztük, vallottuk és hirdetük ennek az óriási magyar költőnek — nemcsak lirai zsenialitását, hanem szinte politikai aktualitását is. Nem mintha azt hinnők, hogy a költőt — s láne az olyan független egyéniséget, mint Ady Endre volt, — bármelyik politikai mozgalom, vagy bármelyik társadalmi osztály kisajátithatná magának. Hanem igenis tudtuk, hogy nem volt még igazán nagy költő, aki ne lett volna egyuttal nagy utmutató is — és nem voltak még nagy mutatások, amelyeknek ne kellett volna levonni [illegible] konzekvenciáját a napi gyakorlati b életben, a személyek mindennapi magánéletében és a nemzetek mindennapi politikai életében is.

Annyira igaz ez és annyira világos, hogy nem kell nekünk felfedeznünk: felfedezte ezt már előttünk elsősorban az a retrográd hivatalosság, amely nem hiába furta a fejét az általa hagyománynak nevezett élettelen megszokások porában, amikor ez az uj, élettel teli lángész megjelent. Nem hiába támadt olyan óriási felhördülés verseinek nyomán: érezték, hogy olyasvalaki jelentkezik itt, akinek szava nagyobb és mélyebbreható forradalmat jelent majd a magyar lélekben, mint ezer apró-cseprő mozgalom, bankett, felvonulás... A hivatalos esztétikusok nem inditották volna meg gyülölethadjáratukat Ady ellen csak azért, mert tehetséges volt. De gondolatainak bátorságát, meglátásának igazságát nem tudták neki megbocsátani.

Ma talán már kár is visszagondolni azokra az esztendőkre, amikor a huszadik század legnagyobb magyar költőjét futó bolondnak igyekeztek beállitani. Miért el venitsünk fel egy olyan vitát, amelyet végképpen megoldott és lezárt az a tény hogy: senki, senki olyan döntő változást nem vitt végbe a magyar fiatalság lelkületén, mint Ady Endre. Akik szidják, kicsinyitik, azok is már azzal a félő mozdulattal nyulnak hozzá, ahogy a klasszikus költő alakjaihoz szoktak nyulni. Igen, alig néhány éve, hogy a végzetes betegség elszakitotta közülünk s ma már mindenki a magyar irodalom legragyogóbb klasszikusai közé számitja azt az óriási embert, aki, ha élne, most kezdene csak idősebb emberré lenni . . .

Benedek Elek

A napokban megint körünkben járt a magyar nép legnagyobb mesemondója, Benedek Elek, aki kisbaconi magányában még mindig olthatatlan kötelességérzéssel dolgozik a magyar ifjuság nemes érzései felkeltésében. Benedek Elek zengzetes szavát megint hallhatta a kolozsvári közönség, megint elzarándokolhattak a gyerekek a drága „nagyapó"-hoz, aki hovatovább ötven teljes esztendeje kertésze a gyermeki léleknek. Háta mögött már egy egész könyvtár, de mesélő kedve nem apad: minden év ujabb drágagyöngyöt emel ki a lelkéből, minden karácsonyfa alatt ujabb Benedek Elek könyv árasztja szét maga körül egy patriarcha nagy szivének apadhatatlan szeretetét és melegségét Nemzedékek nőttek fel az ő újmutatásai nyomán és a pöttöm kicsinyek az olvasástudománynak első boldogságát az ő meséin próbálják ki. Mindnyájunk körülrajongott nagy embere, most megint otthon van a kisbaconi csendességben és reánk gondol szüntelenül. Lelkünkből felsikoltó üdvözlet az, amikor Kisbacon felé fordulunk és azt izenjük neki: Boldogok vagyunk, ha felkeresel bennünket, de mi akkor is veled vagyunk, amikor már hó fujja be feléd az útat. Veled vagyunk, s ahogy forgatjuk könyved lapjait, mintha csendesen a te üveglelkedet érintenő meg, amely megszüri, kristályosan engedi át nekünk a fényt, a tisztaságot.

Egy félóra Makkai püspökkel

— Régente minden nap olvashattam két három órát, de ma már egy órai időm sincs, hogy visszatérhessek kedvencz könyveimhez — mondotta e sorok irójának Makkai Sándor, a püspök. Csodálkozik hát, ha nincs semmi érkezésem irodalmi tervek megvalósitásához — de azért derüs optimizmus csillog ki a szeméből, amely sejtetni engedi: nincs semmi baj! Elég fiatal vagyok hozzá, hogy mégis csak sorát ejtsem a terveimnek.

A negyven éven inneni püspök szeméből nem csak a hivő olvas ki megnyugvást a maga számára, de az iróember is. Jól esik odamenekülni ezekhez a tiszta szemekhez, amelyekben Erdély zavartalan álmának kékje csillog. Komoly életöröm, a munka boldog vállalása, a bizakodó világnézet puha árnyulatai játszanak a szemében, az ajka körül és nem csodálkozom, amikor azt mondja nekem:

— Dickenset olvasom a biblián kivül. Már gyermek korom óta minduntalan visszatérek hozzá. Elővesszem, abbahagyom, elővesszem, abbahagyom, Dickens világa nélkül el sem tudom képzelni az életemet. Nálunk különben családi hagyomány ez az örökké mosolygó angol. Apámnak is ő volt szivéhez nőtt irója, édes anyámnak is. *Dickens jellemein keresztül tanultam megismerni a v lágot* és mint iró is folyton bámulom őt, a tökéletes kifejezési művészetnek és a megszólalásig hü emberábrázolásnak e ritka nagy mesterét. Nem mondom szeretem az ellenkező polust, Dosztojevszkit, Tolsztojt, az oroszokat, értvén ellenkező polus alatt nem céljukat, hiszen ebbe minden nagy iró találkozik, hanem a klimát, amely alatt egyik iró csak az örömet látja, a másik pedig ködös, morbid légkörben kapaszkodik fel a csucsra.

Nehány modern külföldi nevet is felsorol Makkai a Galsworhty, Shaw stb., neveit, a magyarok közül főképen Gárdonyit emeli ki, de ha el is kerülte eddig, szavai mögött megcsillan, hogy *fő olvasmánya mégis csak a historia.*

— Ez is családi hagyomány nálunk — bólint mosolyogva ennél a megállapitásunknál, — hiszen volt Enyeden, testvéreim is históriával foglalkoztak, jó magamnak is a történelem jelentette egyik fő vonzalmomnak a tárgyát. Igaz, én kézikönyv helyett történelmi regényt irtam...

Nem volt elkerülhető, — de különben is miért kerültük volna el? — hogy ne beszéljüuk az Ördögszekérről. Budapestről hazaérkező erdélyiek azt mondják, hogy *odaát ma valósággal Ördögszekérláz van.* Akadnak könyves boltok, amelyek kirakataiban egyebet sem lehet látni, csak Makkai könyvet. Óriási könyv-siker, amelyből az egész erdélyi irodalom látja a hasznát. Mert egy csapásra felduzzadt az érdeklődés, a leszakadt magyarság irodalma iránt.

Kérem Makkai püspököt, hogy engedjen bepillantast műhelytitkaiba és mesélje el az Ördögszekér keletkezésének történetét.

— Az *Ördögszekeret tulajdonképen hat hét alatt irtam meg* De dolgoztam rajta négy évig. Négy év munkájába telt, amig összehordottam hozzá a történeti anyagot, könyvtárakból, levéltárakból, fejedelmek levelezéseiből. Nagyszámu egészen uj és még sehol ki nem adott anyagot gyüjtöttem e korhoz és azt hiszem, hogy ezt is ki fogom adni majd egyszer.

Makkai Sándor alapossága és pedanteriája egyenesen rendkivüli. Ha fantáziájával azonnal fel is kelti valamelyik történeti alak viziója és az idegeiben érzi az igy elővarázsolt kép *belső* valóságát, nem nyugszik mindaddig, amig legcsekélyebb részletében is történelmi pontossággal nem *igazolja.* Ezért nagyon hosszu idő

vesznek igénybe előtanulmányai és mondja is nekünk:

— Vannak még történelmi témáim, amelyekhez az adatokat hasonlóképen évek óta hordozom és gyüjtöm. Bevallom, nagyon rég óta érlelem magamban például az erdélyi tatárjárás korát. *Azt hiszem ebből a korszakból fogom megírni uj regényemet.* Béla király egyénisége, és a tatárjárásnak erdélyi vonatkozásai oly izgató érdekességüek, hogy monumentális regényt lehet irni roluk. Sokat foglalkozom *Kemény* Zsigmond alakjával is. Gyakran küszködöm magamban, hogy melyiket vegyem elő a kettő közül? Alighanem a tatárjárásról irandó könyvem sorrendben meg fogja elözni a Kemény-regényt. De... foglalkozom más regény témával is — és itt elhallgatott, gondolván, hogy ezek időszerüsege még messze van.

Nem nyugszom, ki akarom szedni belőle ezt a titkot is, amelyet szemmel láthatólag ugy őriz, ugy virraszt mint csipkerózsika álmát. *Makkait Hunyadi Mátyás foglalkoztatja, a renaisance magyar nap királya.*

— Ez a gigászi téma még meglehetősen kiaknázatlanul szunyad irodalmunkban — mondotta. — Surányi nagy könyve a Beatrix királynő, ha nem is ejti el Mátyást, de nem helyezi első vonalba. A többi Mátyással foglalkozó regények pedig részint anekdotaszerüek, részint hiányzik belőle a modern történeti szemlélődés nagy vonalusaga.

Miután Makkai püspök bizalmas pillanatában elárulta nekünk irodalmi terveit, egy cseppet sem lepődnénk meg, ha legközelebbi könyve egy ép olyan véres időszerüségi témával lepné meg a magyar nyelvterületet, [illegible] Ady könyve. Makkai püspöknek ugyanis meg van a tiszteletre méltó emberi értéke, hogy *a mához szól a és mához akar szólani.* Ellenére magas egy ház és igy sok tekintetben exponált állásának, nem kerüli ki a merész problémákat, sőt keresi őket. Igazságkutató tényéhez hozzá tartozik, hogy nyiltan vállalja is a nagy problémákban a perdöntést. Ha történelmi témái mögé nézünk, azonnal észrevesszük, hogy nem a jelenkorból való elmenekülés vágya kergeti vissza a multba, de a történelem porlepte eseményekbe bele igyekszik szublimálni a mát.

A történeti témák azonban nem minden esetben birják ki a leengedett rostéllyal való harcot. Néha nyilt sisakra is szükség van és itt távlatot nyer Makkai püspök erdélyi tevékenysége, akinek bátorsága nem kissebb lelkiismereténél.

Hetvenöt könyvujdonság jelenik meg Németországban naponta

— Berlini munkatársunktól —

Németországban naponta hetvenöt könyvujdonság kerül a könyvpiacra. Ez a hivatalos megállapitás jelen pillanatban időszerü jelentőségü, mert egyes könyvkereskedő nyilatkozatok szerint az olvasóközönség vásárlókedve csökkent és bizonyos belső válság állott be a könyvtermelésben.

E statisztika szerint Németországban nyolcszor annyi könyvet nyomnak, mint más nagy kulturállamokban. Kétségtelenül megállapitható, hogy a német könyvpiacnak a tultermelés a betegsége. A birodalmi hivatal statisztikusai ugy találták, hogy a német nyelvterülete, tehát Németországon, Ausztrián kivül Svájc németül beszélő országterületén 1925. évben 31.595 könyv jelent meg. Ez a szám 1926-ban 30.064-re sülyedt, de a folyó évben ismét erősen emelkedett. Németország mellett Japán és Oroszország küzdenek a rekordért. Oroszország szellemi tápláléka 1925-ben 21.583 könyv formájá[illegible] Ezeknek a müve[illegible] nagyobb része politikai propagandairat egyrészt, másrészt pedig nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy Oroszország ak kétszer annyi lakosa van, mint Németországnak, Japán ugyanebben az évben 18.029 könyvet hozott ki a piacra. Más világállamok jóval a német könyvtermelés fele mögött maradnak. Franciaország 14.943 könyvet produkált, Anglia 13.000, az Egyesült-Államok 9574-et, tehát egyhatod részét a német könyvtermelésnek, ha tekintetbe veszszük az amerikai lakosság dupla számát.

A német könyvtermelésből csupán 6—7 ezer könyv az ujabb kiadás, 25 ezer könyv mint könyvujdonság szerepel egyetlen kiadásban. Könnyü kiszámitani, hogy milyen nehéz a könyvkereskedőnek naponta jelentkező 75 könyvujdonságot még csak szemmel is tartani, nem is szólva áttekintéséről, kiválogatásáról.

A megjelent könyvek java százalékát irodalom teszi ki. Kizárólagosan szépirodalmi könyv 1926-ban Németországban 5339, Angliában 3836, Franciaországban 3564, az Egyesült-Államokban 2495. Nem érdektelen különben, hogy a német könyvujdonságok közül 2600 nemzetgazdasági természetü, 2091 szociálpolitikai és 1554 kulturhistóriai természetü könyv volt.

Minden háromezredik német könyvet ir! Bármennyire is imponáló ez a szellemi tevékenység, végzetes a tulontuli bőség a könyvpiacra, mert a jó könyvek alul maradnak, az átlag előtérbe kerül. A könyvprodukció korlátozása, a csupán lényeges müveknek kiadása — gazdaságilag és szellemileg egyetlen kivezető útnak igérkezik.

LEPAGE zeneműosztály, gramafon és lemez nagyraktár **Cluj-Kolozsvár**

„His Master", Columbia, Parlophon, Polydor, Odeon stb. minden rendszerü gép és lemez teljes raktára.

A Bethlen-család története

Chataubriand mondta valahol, hogy Franciaország története néhány nagy család története. Mennyire el lehet mondani ugyanezt Erdélyről is. Kétségtelen, hogy például a Bethlen-család történetén keresztül elénkbe vetődik az egész transzilván politikai élet históriája. Ennek a családnak története

sok századaddal ezelőtt kezdődött és e pillanatban gróf Bethlen István személyében csucsosodik ki, a világháboru utáni korszak legjelentékenyebb államférfiában. A gróf Bethlen-család történetét most dr. *Lukinich* Imre

Mezőgazdaság

Alfréd Polgár

Az öreg kisgazda reggel öt órától esti kilencig talpon van. Kilenckor lefekszik, de nem tud jól aludni, mert fájnak a lábai. Különben is a fáradt embert gondjai ebren tartják. A széna vagy *még* a mezőn fekszik, vagy *már* a mezőn fekszik. Egyik ebből az okból előnytelen, a másik meg amabból. Nincs egyetlen agrártény, amelynek vagy a „már", vagy a „még" ne volna betegsége.

Különben két tehén gyöngélkedik — mikor egészségesek az összes tehenek? — egyik ló megrühe lett, az időjárás részben kedvező, részben kedvezőtlen és a béresek is folyton panaszkodnak. Megrakodva csüngenek az almák, de ritkásan, szegényesen a szilvák. Mikor fogja már az egész gyümölcsös korrektül viselni magát? Már ez igy van, — hánykolódik elkinzottan a kisgazda egyik párnáról a másikra — az idén a szilvafőzéssel is felkopik az állunk. A kisgazda hetvenéves. Egészségtől kicsattanó, vörösre sült arca, van még néhány derék foga a szájában, amelyekkel a husok, krumplik, ugorkasaláták és kenyerek egész tömegét fogyasztja el. Izlik neki az étel. Bőségesen megrakott tányérjai olyan üresen vándorolnak vissza a konyhába, mintha eb nyalta volna ki tisztára.

A konyhát a kisgazdáné kormányozza. Még elkinzottabb lábszárai vannak, mint az urának, ki van száradva, a szünetnélküli munka mintha kicsépelt volna belőle minden magot.

De ő is, mint hites férje, nem gondol nyugalomra, pihenésre, az öregség élvezetére. Noha megtehetnék. A ház és a fekvőségek adómentesek, a gyermekek el vannak mindennel látva, pénzük a takarékban van elég. Miért is panaszkodnak izzadva az öregkor és a munka terhe alatt?

Még esak nem is pénzsovárok. Csupán munkasovárok. Szervezetüket megmérgezte a munka.

Valaki megfertőzte őket: jöjjenek a gondok, izzadjon a homlok. Izzadnak is, amig birják szusszal. Amig a halál izzadsága ki nem gyöngyözik a halálos munka nyomán.

Befurják magukat egy végtelen spiralisba, ötven éve már, lassan a sir felé. Ez az életük.

Boldogok? Nem. Boldogtalanok? Nem. Megelégedettek? Nem. Elégedetlenek? Nem. Mi hát? Tevékenyek. Ők „nincsenek", egyáltalában, ők csak „tesznek".

Mindenesetre valami igen hasznosat. Munkájuk egyszerü, könnyen érthető, világos összefüggésekben hat cél és eszköz között. Munkájuk a szó valódi értelmében gyümölcsöket hoz. Teremtő munka, a teremtőnek és a teremtésnek közvetlen szolgálatában. Nem olyan kétséges értékü, mint a város százezer nevetséges tevékenysége, ahol üzem az üzem végett van, ahol valami ostoba cél fáradtságos foglalkozásokat termel ki, amelyek csakhamar, tipikus eredetüket elfelejtve, komoly kötelességek allürjeit veszik fel, maguk is céllá válnak, ujabb foglalkozásokat eredményeznek.

Ötven parcellát vetett be a kisgazda, az ötvenegyediket nem. Ez a be nem vetett ötvenegyedik beárnyékolja a kisgazda kedélyét.

A kisgazda dolgozik. A feleség dolgozik. A béresek dolgoznak. A barom dolgozik. A különbség közöttük viszonylagosan kicsiny.

Nem igen nagy a különbség. A barom ha fáradt és evett, nyugodtan fekszik és nyalja a szája szélét. A kisgazda ha fáradt és evett lefekszik és bosszankodik, hogy nem vetette be az ötvennegyedik parcellát.

Ha már egyik gondjától megszabadult és jól elintézte, mint egy érett hüvely felpattan és uj gondok magjait és csiráit veti be lelkébe. Erősen felkészülve vándorol egy cél felé és a cél jól felkészülve ő vele vándorol. Ha ő megáll, a cél is megáll. Ha mozgásba jön, a cél is ugyanezt teszi. Sohasem lesz a távolság a Cél és a vándorló között rövidebb.

A megbönnyebbülés minden sóhaja a derék kisgazdánál még a torokban — „kromatikusan, mondják a zenészek — a panasz sóhajává alakul át.

A megtett munka után sohasem nyugszik meg. Mindig csak a megteendő munka gondolatara.

Tompa, kedélytelen, nyomott, mint a jármában rögöt taposó marha. A vidám paraszt ép ugy kitalálás, mint a tragikus paraszt.

A bukolikus költő azt mondja: Istenhez legközelebb a kisgazda áll.

Tulzás. Mindenesetre a tanya egy önmagában való „világ".

A szelid, jó galambot levágják. Az ökör huzza az igát és ostort kap, megrugdossák. A liba egy szük ketrecben ül és produkálja — mint egy müvész, legbelül termeli müvét az utókornak — a libamájat.

Az istállóba állattól-állatig jár a gazda és megcirogatja a fejüket és a hátukat. A jámbor bárányokának szeliden kinyitja a száját és kedves szavak között kukoricát dug a szájába.

Másnap levágja a szives bárányokát hegyes késsel átmetszi a torkát.

És ilyen értelmezésben bizonyos mértékig igaza van a költőnek, ha azt mondja, hogy a paraszt nincs messze az uristentől.

(ford. I.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

egyetemi tanár, a Nemzeti Muzeum Széchenyi könyvtárának igazgatója, ő száz oldalas, rendkivüli finom papirra nyomott, diszmunkában irta meg. Az ősmagyar családalapitó letelepülésétől gróf Bethlen István miniszterelnökig, a régi Erdély országnagyjaitól az uj Magyarország regenerátoráig, tárgyalja e nagyalmas mü egy tehetségekben rendkivüli család gyönyörü ivelésü pályafutását. Az albumalaku munka valóságos iparmüvészeti remek. Az angol egészvászon bekötési táblát és a müvészi előzékeket Bundschuh Ottó tervezte. Ugyanő és K. Sebestyén József a Kolozsvárról is jól ismert heraldikus rajzolták a 350 korhü szövegképet, valamint 8 mümellékletet. A könyv kétféle kiadásban jelent meg. Az egyik kiadásnak 1640 lej az ára, a dusan aranyozott diszkiadásnak pedig 1900 lej. Kiadta az Athenaeum.

A „Babbitt"-ek

A Cherbourg—Páris-i vonat teli van amerikaiakkal. Valami nagyobb hajó érkezhetett a kikötőbe és a businessmanek, akiket holmi kis oceáni orkán sem riaszt vissza téli utazástól, a világ fővárosa felé igyekszenek, hogy onnét szerteszóródjanak a szélrózsa minden irányába. Az egyik fülkéből hangos, kemény angol beszéd hallik:

— Aoh yes!... Mister Babbitt!...

Utána kacagás. A fülkében mindenki nevet. És amikor egy kanadai müselyemgyáros szerényen megkérdi, hogy ki az a Mr. Babbitt, ujból kitör a kacagás:

— Ön nem tud a? Igazán? Nem lehet. Mr. Babbitt... az... izé, hogy is mondjam csak... nem lehet megmagyarázni... az Mr. Babbitt, az amerikai polgár. Ön nem ismeri Babbitt himporát? . . .

Megindul a szavak áradata. Mindenki egyszerre beszél, kiabál, hadonászik, magyarázz. Az arcok kipirulnak, az izzó cigarettavégek hatalmas gesztusokat rajzolnak a dohányfüstös levegőbe. Mindenki tud valamit Mr. Babbittről és mindenki hozzá akarja tenni tudását a képhez, hogy teljessé kerekedjék a portré.

— Hol is kezdjem csak? . . . Babbitt, Mr. George Babbitt ingatlanügynök, Zenith város érdemes polgára . . . néhány esztendővel ezelőtt született. Egy amerikai iró agyából pattant ki. Rózsásarcu, kövérkés ember volt már születése pillanatában. Fekete eretes szemüveget viselt, szája sarkából szivar lógott, tulajdonosa volt egy vadonatuj betonvillának, meg egy kevéssé előkelő, de még használható Ford-autónak, apja három gyermeknek és tagja az Atlétikai Klubnak, „Megcsinálta" a maga 7-8000 dollárját évente és rendes ember módjára foglalkozott munkájával, családjával, sőt még a városi közügyek el is, amik utóvégre igen fontos szerepet játszanak egy ingatlanügynök életében. Rendes időben kelt, evett és feküdt le megint. Tisztelte a „száraz"-törvényeket, de azért időnként természetesen felhajtott egy-egy csésze csempészett szeszt, azzal a különös és boldog izgalommal, amit minden rendes ember érez, ha áthágja a „törvény" korlátját.

Mr. Babbitt! . . . a rengeteg Mr. Babbittek ősapja sem volt mentes az álmoktól. Mr. Babbittnek fantáziája is volt, ami utóvégre elkerülhetetlen egy ingatlanügynöknél, aki jól akarja végezni a dolgát. Ez az ellenőrizhetetlen fantázia volt az, ami majdnem helytelen vágányra terelte barátunk élete vonatát. Mindenféle titokzatos és csábító nőket formált a semmiből és névtelen vágyakat ébresztett hősünkben. Ezek a nők természetesen ingatagjellemü és erkölcstelen nőszemélyek voltak, akik nem tisztelték Babbittben sem a családapát, sem az előkelőállásu polgárt. Szerencsére a józan ész erősebbnek bizonyult a csalóka álmoknál. A vesztébe rohanó életvonat előtt meglobogtatta a vörös vészlámpát és a mozdony prüszkölve, lihegve, de még idejében megtorpant a szakadék előtt.

Ezzel ezután minden érdekeset elmondtam Babbittről. Olyan volt, mint a többi sokmillió. Egy porszem volt a többi között. Amerikai polgár. Évtizedes ismerősünk, akit mindezideig nem vettünk észre. Hordozója amerikai erényeinknek, szivességünknek és . . . no igen . . . egyhangu una munknak. A magunk portréjának félelmetes kivonata, aminek unalomig ismert jelentéktelen vonásairól nem tudjuk levenni a szemünket. Amiota megszületett, az amerikai városok uccáin csupa Babbitt szaladgál, testükön, lelkükön egyazon szürke uniformissal. A jelentéktelen, sima kép vonásai óriásivá dagadva belenőttek a horizontba és nem tudunk megszabadulni tőlük. Amerikában néhány tucat ember van, aki igazán ember és ezeken kivül soksok millió Babbitt. Sinclar Lewis, ez a röntgenszemü csirkefogó, megalkotta Amerika leghallhatatlanabb alakját. Nem Uncle Sam a csillagos lobogó hőse, hanem ez az átkozott ingatlanügynök . . . ez a Mr. Babbitt . . .

Elhallgatott. Az utitársak helyeslően bólogattak. Hatan voltak. Hármojuk szemén feketekeretes szemüveg csillogott. Kettőnek a szája sarkából vastag szivar lógott. Négyen boldog tulajdonosai voltak egy vadonatuj betonvillának és mind a hatot várta odahaza a kevéssé előkelő, de még használható Ford-autó. Egy pillanatig elmerengve néztek mind az illanó szivarfüst után. Talán egy megálmodott tündérlány-arc lebbent el szemük előtt . . .

Az étkező-kocsiból egy kockás-ruhás amerikai ur jött. Szemén feketekeretes pápaszem csillogott, szája sarkában vastag szivart himbált. Mikor a fülke előtt elment, bepillantott és arca mosolyra húzódott.

— Nini, a Babbittek! . . . — mondta kuncogva.

Kisérties volt! . . .

A szlovenszkói „Irók Kiadóvállalatá"-nak regénysorozata

Pozsonyból jelentik: Néhány hónap előtt még csak terv volt ez a kiadóvállalat, ma pedig már nemcsak eleven valóság, de fogalom is. Mindenki tudja már, hogy az uj magyar kiadóvállalatot jelenti, melynek Pozsony a székhelye, de Európa a horizontja. Az „Irók Kiadóvállalata" nagyszabásu magyar regénysorozattal akarja magát beleöröktení a magyar irodalom és a magyar könyvkiadás történetébe. Évente tiz-tizenkét magyar regényt akar kiadni, csupa nagyvonalu, merész regényalkotást, melyek méltán reprezentálnak egy irót, egy irányt, egy kort. „Uj Magyar Regények" lesz a sorozat cime. Az „Irók Kiadóvállalata" célszerünek látta elaprózás helyett az „Uj Magyar Regények" sorozatának négy első kötetét egyszerre a közönség elé bocsátani és december első felében egyszerre jelenik meg Barta Lajos, Egri Viktor, Sándor Imre, Szucsich Mária uj regénye. Barta Lajos már tiz év előtt a legelső magyar irodalmi helyek egyikén áll és nyolcz évi hallgatás után szólal most meg. Nagy regényének cime: „A sötét ujj", ami ugy hangzik, mintha rémregény lenne, de nem az, mert itt egy rendkivüli tehetség az uj magyar társadalmi regényt alkotta meg, melyet oly régóta hiába várt a magyar irodalom.

Sándor Imre évek óta nagyrabecsült munkatársa a „Nyugat"-nak, a magyar szemléknek és napilapoknak, melyek mindig feltüntető helyen hozzák irásait. Regénye a „Lángoló ut", édes és bus pesti szerelmi regény, egy illatoktól és násztól forró tragédiát, mely a „Pesti Napló"-ban jelent meg. — Egri Viktor az uj nemzedék tagja, de már harmadik regénye jelenik itt meg. Regénye, a „Felkel a nap" nem egy ember, de egy korszak megrázó története, evvel a munkájával Egri a maga generációjának élére érkezett. — Szucsich Máriának már a pályafutása is érdekes. Mig Budapesten élt, csak az ifjuságnak irt, azután Németországba került, ahol előkelő berlini és lipcsei kiadók adták ki németül nagysikerü könyveit. Az „Irók Kiadóvállalata" büszke arra, hogy ennek a nagyszerü irónőnek első magyar könyvét kihozhatja. A „Tavasztól-télig" cimü regényben naplóformában egy gyermekleány mond el felejthetetlen eseményeket. — Az „Irók Kiadóvállalata" határozottan hansguly zni akarja, hogy a négy regény közül kettőnek a szerzője nagyon értékes szlovenszkói iró, mert következetesen törekedni fog arra, hogy megteremtsen itt egy uj magyar kulturtudatot.

Berend Miklósné: A lüktető talaj

(A tegnap és a ma regénye két kötetben.)

Valljuk meg, még mindig szkepszissel fogadjuk a női nevet a regény élén, férfiak és nők egyaránt. Mindig eltart egy darabig, amig az irónő ezt a szkepszist, amelyet számos kollegájának limonádétermelése felelős, le tudja küzdeni. *Berend Miklósné* az első pár oldalon végez ezzel a szkepszissel. A világtörténelem és a maradandó irodalom levegője árad regényének minden fejezetéből. A mai Európa forrongó életét addig magyar iró ilyen erővel, ilyen mélységgel meg nem rajzolta. Az irónő, akinek férje a kommün áldozata lett, bámulatos elfogultsággal, mély megértéssel nézi Európa forrongó politikai és társadalmi mozgalmait. Kitünően ismeri a háborus korszak diplomáciai és katonai szereplőit, rejtett rugóit és kiforrott müvészettel ábrázólja az embert, a szenvedő, a boldogságért küzdő embert.

Dr. Keresztes János politikus családból származik, de a Tisza István körül tomboló ellentétek elől az orvosi tudomány nemes feladatai közé menekül. Tanulmányai elvezetik Párisba, Berlinbe és a sorsa összefüződik Lady Elaine Lionelle Rex csodálatos életével. Sokszor mondották, hogy a költő előadása igazabb, mint a történetirói és bizonyos értelemben kétségkivül így is van. *A lüktető talaj* irója Miss Edith Cavell mártiralakja inspirálja. Az angol vöröskeresztes nővére, akit a brüsszeli német haditörvényszék halálra itélt és a semleges hatalmak minden erőfeszitése ellenére kivigeztetett. Visszaszerzett holttestét a Westminster Abbayból kisérték utolsó útjára és szobra ma ott áll Londonban. Nem tudjuk még, hogy a történelem milyen momentumot fog állitani Miss Cavellnek.

De Lady Elaine Lionelle Rex alakja és az ő történeti igazsága élni fog a magyar irodalomban és meg fogja találni útját az egyetemes irodalomba is. Biztos vonalvezetéssel, nagy epikai erővel jeleniti meg a szerző a háború előtti Európa nép- és osztályküzdelmeit, a magyar parlamenti harcokat és a Belvedere intrikáját, Vilmos császár Kamarilláját és Európa felső tizezreinek tarka életét. Szingazdasága, drámaisága, nem lankad el, hanem két hatalmas köteten át egyre emeli, fokozza a cselekmény lüktetését. Elérik emberi mivoltuk helyes kibontakozását az alakok és közben mint egy wágneri vezérmotivum egyre diadalmasabban csendül ki a nagy alaptétel: „Pro patria et humanitate" a vöröskeresztes jeligének az az értelmezése, amelyet Dr. Keresztes János ad neki és Lady Elaine Lienelle Rex mártirhalála pecsétel meg. Ezzel az értelmezéssel, ezzel a könyvvel lehet perbe szállni, lehet támadni, de mellette elmenni nem lehet. Tudomásul kell venni. Ez a könyv nem az idei karácsonyi könyvpiac eseménye, hanem a magyar irodalomé.

ADY ENDRE

születésének 50. évfordulója alkalmából megjelenő ünnepi ADY-kiadványok:

I.

Baja Benedek tizenkét litografiája ADY ENDRE tizenkét verséhez

„Vér és arany"

cimmel 57x65 cm. nagyságu eredeti kőrajzok, külön lapokon a versek szövegével, gyönyörü mappában, **Babits Mihály** előszavával, **számozott példányban.** Mindegyik rajz a müvész sajátkezü aláirásával. Rendkivüli mübecscsel biró páratlan bibliofil értékü müvészeti kiadvány mügyüjtők, könyvbarátok és könyvtárak részére. — A költő lélekbemarkoló vizióit megragadó erővel elevenitik szemünk elé a festő látomásai. Ezek a nagyalaku, gyönyörü mülapok a magyar illusztrátó müvészet legelsőrangu, maradandó értékü alkotásai.

II.

A Sion-hegy alatt

(Ady Endre istenes versei.) Ady Endre szellemének ma már minden magyar ember meghódolt: hiszen erényeiben és hibáiban a magyarság szépsége és bünei tükröződnek. A SION-HEGY ALATT cimü anthologia amelyet SZABÓ LŐRINC avatott keze válogatott össze, Adyt mint vallásos költőt mutatja be, mintegy igazolásául Makkay Sándornak, az erdélyiek nagy püspökének, aki Adyban az egyetlen nagy magyar vallásos költőt látja. 8 iv terjedelemben, izléses külső kiállitásban.

III.

Anthológia ADY ENDRE verseiből

Összeállitotta: SZABÓ LŐRINC

A 11 kötet Ady-vers után, amely a magyarság nagy váteszének költészetét teljességében felöleli, elér ezett az ideje, hogy süritve, válogatva is módjában legyen az olvasónak Ady legjellemzőbb verseit megismerni. Ezt a célt szolgálja ez a nagy, Ady emberi és költői egyéniségét minden oldalról megvilágitó anthológia. Szép, nagyoktávalaku kötet, müvészi félbőr- és vászonbötésben, kb. 360 oldalon, hófehér famentes papiron.

Megrendelhetők **LEPAGENÁL** Kolozsvár.

Angol nyelvtanok

magántanulók számára a kiejtés megjelölésével. Schidlof dr. „1000 szó", levélszerinti módszer 10 füzet mappában 272 Lei. Lingua nyelvkönyvek: Angol nyelvtan (magántanulás és tanfolyamok számára) kulccsal. Kötve 275 Lei. Lingua: Angol Liliputi szótárak, 32°. Részenként külön 119 Lei. Schenk: Angol zsebnyelvtan és társalgó 68 Lei. Hasznos társalgók. Angol-magyar beszélgetések füzve 68 Lei. Kapható **LEPAGE** könyvkereskedésében CLUJ—KOLOZSVÁR. Könyvjegyzéket ingyen küldünk.

MERCEDES iró- és számológépek gyárképviseleti raktára LEPAGE

papirüzlet Cluj-Kolozsvár

Mi készül?

— Bizonyára tele van friss hírekkel. Hiszen közeleg a karácsony és élénkül a könyvpiac.

— Hát nem mondom, vannak híreim. Így például Budapesten is felfedezték, hogy vagyunk. Ma már divat lett abból a merész elindulásból, amely két-három fanatikus erdélyi író megmozdulásához fűződik. Budapesten egyre-másra alakulnak csoportok, amely az erdélyi irodalmat akarják népszerűsíteni írásban és „képben". Egy kicsit gyanus is ez a nagy érdeklődés,.. Megalakult odaát is az Erdélyi Helikon, amely erdélyi írók könyveit akarja kihozni, Még nem lehet tudni, hogy lesz-e belőle haszna az igazi Erdélyi Helikonnak, vagy csak azért vállalták e címet, mert mostanság kezd „szalonképes" lenni a Helikon,

— Az erdélyi író ne törődjön, ha egyesek, merkantizálni akarják az erdélyi irodalom eredményét. Legjobban teszi, ha dolgozik.

— Dolgozik is. Soha még annyi könyv nem készült el Erdélyben, mint ebben az időben. Ligeti Ernó két kötetes nagy regénye után Karácsony Benő ad ki két kötetes regényt. A címét még nem tudja. A tárgya kispolgári környezetben játszik. Beavatottak azt mondják, hogy pompásan él minden figurája, Két kötetes lesz a Nyírő József regénye is, amelyet az öreg idősebb Wesselényiről ír. Gyönyörü téma. Nem kell féltení Nyírő Józsefet, méltó fiu a témájához. Elkészült a Kacsó Sándor regénye is. Kissé forradalmi tárgy, a jövő székely ifjának utjai ebben a zürzavaros világban. Hosszura nyulik Tamási Áron uj könyve is, amelynek már a címe is elsőrang: Aranyos csirk fogók... Hát vallják be szóval vannak a székelyek.

— És a nem székelyek?

— Na, itt is érik némi meglepetések az embert. Miután a Kolozsvárról elkerült Nóti Károly, sőt még a fiatal Lőrincz Miklós is hódítják a budapesti színpadokat, Marton Sándor levelet ír Ben Aminak, amelyben nem kissebb hírt közöl, mint azt, hogy egyik darabját elfogadta a Vigszínház. Titokban megsugják, hogy Gyallai Domokos is írt színdarabot, alighanem Pesten lesz a bemutatója.

És még mondja valaki, hogy Erdélyben nem tudnak írni szindarabot. Más ujsága nincs?

— Dehogy nincs. Szántó Györgygyel az történt, hogy az Ötszögletü ember cimü méreteiben is impozáns regénye megtetszett a Pantheonnak és ha igazak a hírek, nemcsak hogy kiadja, de már tíz rákövetkező könyvét is lekötötte. Ugyan az az eset, ami Gulácsy Irénnel, akinek a Singer és Wolfner a Fekete vőlegény példátlan sikere után ugyancsak tíz könyvét kötötte le.

— Derék dolog, De nem gondolja, hogy csak ugy van értelme erdélyi írónak dolgozni, ha egy kicsit még nyugatabbra is be tud törni?

— Kérdezze csak meg Markovits Rodiont, neki is ez a véleménye. Markovits Rodion Szibériai garnizonjáról hírek jöttek Németországból, hogy a Malik-Verlag akarja kiadni. Erre Markovits helyreigazitással él, sürgönyözvén, hogy könyve ugyan németül míhamar napvilágot lát, de nem a Maliknál. Az örvendetes tényen ez semmi esetre nem változtat, Külömben nem Markovits az egyetlen, aki külföldi állam irodalmába elkerült. Szabó Mária egyik regényét angol nyelvre is leforditották, kiadója nem rég fel is kereste Érmihályfalván és közölte vele, hogy a könyv karácsonyra kijön.

— De az a baj, hogy az erdélyi írók nem gondoskodnak arról, hogy könyveik eljussanak az erdélyi közönséghez. Alig olvasunk kritikát a megjelent könyvekről.

— Van benne valami. Nálunk, tudja Isten, sokkal szükmarkuabbak a kritikusok, mint másutt. Bezzeg, ha ön olvashatna pesti lapokat, akkor megtudná, hogy például Kádár Imre és Kisbán Miklós könyveit a legnagyobb elismeréssel kommentálták, ugy jobb, mint baloldalon. Herceg Ferencz például kijelentette Kadár Imre Nászrepüléséről, hogy tökéletes munka, egyike a legjobb könyveknek, amelyet eddig Erdélyből kapott, Ne felejtse még azt sem el, hogy Kádár még csak most irta meg első regényét.

— Mégis csak módját kellene ejteni, hogy az erdélyi közönség jobban szivébe fogadja iróját, mint edvig,

— Ami késik, nem mulik, Sajnos, még a mi századunkban is nagyon igaz, hogy senki sem próféta a maga hazájában. Talán az a baj, hogg anynyira ismeri őket a közönség és a napi érintkezés következtében nem tudnak íróink distanceot tartani?

— Ezt a felfogást nem osztom, Inkább azt kellene keresztülvinni, hogy a kolozsvári írók még szorosabb kapcsolatokat tarthassanak a vidékkel, Örömmel kell fogadni ezért a Helikonnak azt a tervét, hogy nyolc iróját nyolc külömböző városba küldi le szabad liceumi előadások tartására, Egy pillanatig se felejtse el, az irodalmi élet a közönség és az iró szerves kapcsolatán alapszik és a kapcsolatok elmélyitésének csak hasznára lehet a személyes találkozás.

Frank Harris csodálatos élete

Európa egyik legbrilliánsabb ujságirója, a hetven éves Frank Harris megirta memoárjait — A cipőtisztitástól a világ vezető egyéniségeinek barátságáig

Egy különös érdekességü könyvre óhajtjuk az olvasó közönség figyelmét felkelteni. Szerzője egy, a magyarul olvasó közönség előtt még meglehetősen ismeretlen iró, pedig az a müve, amelyről az alábbiakban szólunk, hetvenéves korában iródott. Frank Harris különben még ma is él és mint mellékelt képből kitünik éppen most van európai felolvasó köruton.

Frank Harris elite külföldi olvasó közönség előtt már ismert volt finom esszéiről. Hazája irodalmában Shakespeare tanulmányairól beszéltek sokat, később pedig Wilde tanulmányai keltettek közfeltünést. A kimondott belletrosztikai munkássága közé tartoznak regényei. Egy regénye Die Bombe cimmel megjelent németül, (Labsche Verlag). *De könyveinél még érdekesebb saját élete, amely kalandosság tekintetében vetekedik Jack London életével.*

Frank Harris egy Irországban lakó angol család gyermeke. Apja hajóskapitány volt. A kitünő emlékezőtehetséggel megáldott Harris, aki gyermek korában könyvnélkül tudta Vergiliust és Milton Elvesztett paradicsomát, kalandos vágyból megszökik hazulról, négy fontért fedélzetközi jegyet vált és tizenötéves korában átmegy Amerikába, ahol cipőpucolással, majd pincéreskedéssel foglalkozik. Megunja, felesap Cowboynak és egészen Texasig kalandozik el a prarieken. Közben folytonosan olvas és ellenálhatatlan vágy vonzza az irodalom felé. Amerikában megismerkedik Emersonnal, Walt Whitmannal és Bret Hartevel, az akkori Amerika legesillogóbb neveivel. A nyolcvanas évek elején visszatér Európába, megismerkedik Carlyleval, aki legjelentékenyebb hatást váltja ki belőle.

Az orosz-török háboruban ujságiró. Lenn van Plevnában, Skoboliev irodeákja. Később vissza kerül Berlinbe, itt megismerkedik Spencer, Shakespeare zsenijével, hogy az előbbi rendszerességével azután az utóbbi zseniálitást vegye éles bonckés alá. A németországi litarátus körökkel való érintkezés gyümölcsöző befolyást jelent számára. Németországból Athénbe megy, teleszivja magát az antik világ levegőjével. Konstantinápoly, Belgrád, Budapest, Bécs utjának további állomásai, mindig barátokkal, mindig az akkori Európa legkitünőbb szellemiségeivel együtt. Megint Párisban néhány hónapig, megint Irországban azután vissza Londonba és most egyelőre „a tanulóévek be vannak fejezve".

Most egy gyönyörü munkában eltöltött irói élet kezdődik, amely egészen napjainkig tart. Harris megismerkedik Matthewal, Parnellel, Qildeval. *De a szellemi élet egyetlen ága sem közömbös a számára* és nem lepődünk meg, hogy Harrinak megszivlelendő mondanivalója akad a politika nagyságairól is.

Ezt a rendkivüli életet irta meg Harris „Életem' cimmel.*(Mein Leben, Fischer Verlag, Berlin 1927, Márka 12).* Harris autobiografiája, mint emlitettük, egyike a legérdekesebb memoároknak, amelyeket csak valaha is irtak. Az a leplezetlenség, ahogyan Harris legintimebb nemi ügyeit nyilvánosságra viszi, élénken emlékeztet a genfi nagy remete, Russeau vallomására. Harris könyve tele van filozófiai és társadalom politikai megjegyzésekkel ,egy előitéletekből felszabadult britt szellem világnézetének elragadó szövedéke. Valóban nem lehet letenni a könyvet anélkül az érzés nélkül, hogy itt a prüdériáktól mentes, korlátok fölé felül emelkedő Ember beszél az emberhez.

Carter: Tut-Ankh-Amen koporsója és mumiája

(Franklin-kiadás. Ára 639 lej.)

A háboru utáni világ legnagyobb izgalmat keltett tudományos eseménye Tut-Ankh Amen egyiptomi király sirjának felfedezése és feltárása volt. Annak idején a világsajtó tele volt az erre vonatkozó hirekkel, az embereket mód nélkül izgatta az, hogy sikerült egy több, mint háromezer évvel ezelőtt élt hatalmas uralkodó sirját felkutatni, megtalálni benne épségben maradt mumiáját, arcvonásait megtekinteni és összegyüjteni azokat a **számokkal ki sem fejezhető értékü kincseket**, amelyeket annakidején a fáraó sirkamrájában helyezett el alattvalóinak kegyelete és az egyiptomi temetkezés ceremóniája. Luxort, amelynek közelébe a királysir esik, egész népvándorlása a kiváncsiaknak kereste föl, — egyetlen télen 29 ezerre rugott a száma a látogatóknak, a talált tárgyak tulajdonjoga és más komplikalt jogi kérdések miatt surlódások támadtak az egyiptomi kormány, az angol kormány és az ásatások vezetői közt, a munka folytatását minduntalan akadályok nehezitették meg. — Tut-Ankh-Amen sirja körül egy fantasztikus regénybe illő izgalmak játszódtak le, melyeket az egész müvelt emberiség olyan visszafolytott lélekzettel lesett, mint valami rendkivüli, érdekes drámát.

Ennek a drámának a leirását adta az első Tut-Ankh Amen könyv, mely az ásatások vezetői Howard, Carter és Mace tollából Tut-Ankh-Amen sirja cimmel két év előtt jelent meg és melynek egyidejüleg kiadott magyar kiadását is szinte elkapkodva a közönség. De még hátra volt a semmivel sem kevésbé érdekes rész a sirban talált leletek leirása, történelmi és müvészi értékük leirása. Ezt már Carter a kiváló angol archeologus maga irta meg s müve a második Tut-Ankh-Amen könyv most jelent meg az angol kiadással egyidejüleg magyar nyelven.

Most látni csak igazán, micsoda tömege a kincseknek vál az emberiség közkincsévé a királysir feltárásával. Az egyiptomi

© Babeş-Bolyai University Library Cluj

ősmüveltség és müvészei jelentőségéről való felfogásunk egészen átalakult ezáltal. Az élet jóformán minden oldala uj világitásba került: az állami szervezet, a hadügy, a gazdálkodás, a mindennapi élet, a vallás és a tudomány szinte ujjá elevenedett, festmények hosszu sora mutatja be az egyiptomi világ jeleneteit, szobrok, használati tárgyak beszélnek háromezer év előtti kor izléséről, gondolat és érzésvilágáról.

A számos gazdag lelet között természetesen legértékesebb a király mumiája, mely három koporsóban feküdt: az első aranyozott fából van, a másik aranylapon berakott, metszett, vésett átetsző üvegből, a harmadik tiszta aranyból. Ebben az aranykoporsóban fekszik a teljesen ép mumia, melyet remekmivü csiszolt arany álarc, a király képmása, az ókori arcképmüvészet páratlan szép példánya takar. A fiatalon elhunyt király, dusan megrakva ékszerekkel derült arcvonásokkal fekszik háromezeréves nyugvóhelyén. Az arc finom, ápolt, vonásai szépen formáltak... Az ember a legnagyobb izgalommal olvassa ezeknek a leleteknek a leirását, amelyeknek a nyomán egy rég elmult kór lelke tárul fel előtte.

A második Tut-Ankh-Amen könyv Tut-Ankh-Amen koporsója és mumiája cimmel az eredeti angol kiadás képeivel, Balassa József kitünő forditásában jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában.

A Forsyte Saga

Mikor John Galsworthy a mult évben Budapesten járt, elegáns, tőről metszett ang l alakja sok szimpátiát és nagy érdeklődést keltett. Valódi angol gentlemant ismertünk meg benne, eles profilja, eleven szeme, nyugodt, de közvetlen modora egyszerre elárulta a világ leghatalmasabb nemzetének reprezentativ emberét.

A budapesti urak azonban, akik a közelébe jutottak, bizonyos teszélyezettséget éreztek. Beszélgetésükben többnyire óvatosan el erülték Galsworthy regényeinek emlitését, mert nem ismerték ezeket a regényeket. Szindarabj i, melyek megfordultak a pesti szinpadokon, tetszettek és hatottak, de az iró munkásságának legjelentősebb része, a regényei bizony jórészt ismeretlenek voltak még az irodalmi érdeklődők előtt is.

Ez a legujabb időkig nemcsak nálunk volt igy, hanem Németországban is. Különös módon a legnagyobb angol regényirók egyike elkerülte még a németek figyelmét is, akik pedig észrevesznek és sietve leforditanak mindent, ami jelentőset bármely nemzet irodalma produkál. Két év előtt aztán megjelent a Forsyte Saga, Galsworthy főmüve német forditásban s óriási sikere volt. Ez volt az utóbbi évek legnagyobb német könyvsikere. *Ekkor már készült a magyar forditás is, amely most az ősszel megjelent három szép kötetben.* a Franklin-Társulat kiadásában s egyszerre a legtöbbet emlegetett, legnépszerübb irók sorába jutatta Galsworthyt.

Ha a kitünő angol iró ma jönne Budapestre. senki sem érezné magát feszélyezve, mindenki tudna a Forsyte Sagaról beszélni, mert most már mindenki olvasta ezt a három kötetes nagy müvet és felismerte benne az angol társadalom reprezentativ képét,

Mi van a Forsyte Sagaban?

A Forsyte Saga egy jómódu középosztálybeli csa ád története. Gazdag, komoly, előkelő urak vonulnak fel a család tagja nak sorában, nagy üzleti vállalatok vezetői és tulajdonosai, ügyvédi irodák és szabadalmi hivatalok főnökei, abból a tipusból való emberek, akik az angol birodalmat megteremtették, fenntartják és kormányozzák, akik feltalálhatók mindenütt a világon, mint a társadalmi élet és az állam oszlnpai és támaszai.

Életük nagy célja a vagyon gyültése és megtartása, kinosan vigyáznak külső korrektségükre és tekintélyükre, és azt hiszik, hogy ezzel eleget tettek emberi életük céljának. Közben azonban elhanyagolják az emberi élet szebbik oldalát, az érzések világát és ellenségesen állnak szemben mindazzal, ami azt képviseli. A szépség és a szenvedély kimaradt életükből, ezért ellenségnek tekintik. Emiatt válnak boldogtalanná és emiatt kerülnek társadalmi számüzetésbe asszonyaik: a Forsyte-ok korrekt férjek, de nem tudják a nő érzésvilágát maguk felé forditani, kiveszett lényükből az a sejtelmes nemi vonzás, melyből a szerzlem fakad.

Forsyte Soamest elhagyja a felesége, Irén, — egy csodaszép nőalak, mely ugy világit a regényen át, mint a felgyujtott fáklya — mert nem tudja szeretni, nem találja meg benne érzéseinek kielégülését, inkább otthagy társadalmi pozicót, teljes anyagi ellátottságot és vállalja a társadalmi köréből kizárt a szony keserü sorsát. S a Forsyte értetlenül áll ezzel a komplikációval szemben, erőszakkal próbálja megoldani, elkövetí a nőn a lehető legnagyocb sérelmet és ezzel örökre elzárja a kibékülés lehetőségét. Az asszony szerelmese müvész, a szépség szomjazója, öngyilkos lesz, mert nem birja elviselni a szerelmén ejtett sérelmet. És igy tovább, sorban jönnek a Forsyte-ok, az öreg Jolyon késői szerelmével Irén iránt. a tökbi rokonok, June, a szerelmében csalódott gazdag leány, majd Soames és Irén leánya Fleur. egy ujabb gyönyörü nőalak, a Forsyte-ok második nemzedékének szószólója.

Minden Forsyte boldogtalan, csonka életü, mert elhanyagolta azt, ami az emberi életben lényeges, csak az anyagiakkal, avagy a társadalmi pozicióval törődött s elhomályositotta magában az élet érzelmi oldalát. S meg kell érniök életük céljának megrendülését, a társadalom és ezzel a vagyon bomlását is a háboru utáni zürzavarban.

Megragadó galériája ez a mélyen és finoman megrajzolt alakoknak, megragadó cselehmény folyton oj érdeklődést keltő keretében s az egészből kialakul a modern angol társadalom hasonlithatatlan szépségü képe, de egyuttal minden nemzet társadalmának, az egész modern életnek a képe is.

Beszélgetés G. K. Chesterton-nal

Mi a véleménye Conan Doyle-ról és miért kezdett ő maga is detektiv-regényeket irni?

Irta: S. J. Woolf

Mielőtt Londonnak Strand nevü útja Fleet Street-té változik át, két templom emelkedik az útvonal kellő közepében és osztja két részre a közlekedést. Errefelé jártam egy alkalommal a Trafalgar Square-ről jövet. Nincs ennél utálatosabb utca az egész világon; valóságos harcmező ez, amelyen Viktória királyné korának szellemei most kezdik elvesziteni csatájukat a modernek hadseregével szemben. Mindazonáltal a droguista üzletekben, a trafikokban, a szük szállók vös bársony pamlagjai mögött, — jóllehet már kezdik őket eltakaritani — még mindig ott settenkednek a Viktória-kor kisértetei.

Átmentem Aldwych-on és befordultam jobbra az Essex Street-be. A 20-as számot kerestem; meg is találtam egy hatemeltnyi magas épület kapuján. Az volt a megbizatásom, hogy rajzoljam le G. K. Chestertont, aki azt tanácsolta nekem, hogy ne fáradjak ki az ő környékbeli házában, hanem keressem fel őt lapjának, a G. K.'s Weekly-nek szerkesztőségében. Chesterson, bár detektivtörténeteket ir, mindig olyannak tünt fel nekem, mint egy, a XVIII. századból ránk maradt irodalmár; munkáiban van ugyan bizonyos modernség, én azonban mindig ráismertem Addison és Steele vezető kezére.

Chestergtont ey irodákkal megtömött épületben keresni, legalább is kiábránditó, mert nehéz XVIII. századi jellemet áthelyezni akárcsak a XIX. század elejét juttatta eszembe. Amikor végre megtaláltam az ő szerkesztőségét, úgy éreztem, hogy száz évvel régebbi korba mentem vissza.

Egyszerre csak bent voltam egy piszkos és nagyon szük irodában. Legkülönbözőbb anyagok rettentő tömege teliti ezt a szobácskát. Két fal mellett könyvállványok tornyosulnak, megtömötten mindenféle papirral; mellettük két széles diófaasztal, ezeken olyasmi, ami valamikor zöld viaszkosvászonnak volt nevezhető; ezen jegyzetpapirkák egész sorozata. Láttam még egy levélprést, egy korsót és egy mosdótálat egy sarokban, különböző nagy kosarakat, tele mindenféle nyomtatványnyal, ami mind végül egységes karakterrel töltötte meg a szobát. A szobában egy kövér fiu uralkodott, aki meglehetősen elnyütt ruhában ült az ajtóval szemben lévő asztalnál.

Amikor beléptem az asztal fölé hajolt és bélyegeket nyalt. Nagy levélboritékok ezrei voltak előtte s jobb kezénél bélyegek ivekben. Amikor meglátott, egy pillanatra abbahagyta tevékenységét, közölte velem, hogy Chesterton ur még nem jött be, majd pedig átnyujtotta nekem folyóiratuk legutóbbi számát. Munkájának rendje az volt, hogy először megnyalta a bélyeget, azután rátette a boritékra, ezt követőleg pedig másik kezével kezdte el nyomogatni, biztosan ragadjon. Igy ment ez tovább, apró, gyors turnusokban, egészen mechanikusan: ismét egy megnyalt bélyeg, ismét egy boriték, ismét egy gondos ránehezedés.

Elbűvölve néztem a kövér fiut, azt sem tudom, mennyi ideig. Álmodozásomból egyszerre nehéz léptek zaja riasztott fel. Gyorsan tárul ki az ajtó és egy terjedelmes, ziháló ember állt előttem. E jelenség minden egyebet a szobában — beleértve a kövér fiut is — teljesen jelentéktelenné degradált. Valami olyasmit mondott, hogy nagyon sajnálja, hogy elkésett. Gyorsan bement belső szobájába; nyomába a kövér fiu, aki csakhamar visszajött azzal, hogy szabad a belépésem G. K. Chesterton ur szentélyébe.

Az első dolog, ami megragad bennünket, ha Chestertonra nézünk, kicsattanóan egészséges külseje. Mintha dédelgetni akarta volna a természet. Arcszine olyan, mint egy apró gyermeké, haja göndör és szőke, bajussza kissé vereses, szeme barátságosan kék. Mindez megteszi a maga hatását. Amikor beléptem, ő is egy hosszu irodai asztal végénél ült. Mögötte egy könyvállvány volt, tele papirosba kötött könyvekkel. Ez a szoba is — épugy, mint a külső — a legteljesebb rendetlenség képét nyujtotta. Papirdarabok hevertek a padlón mindenfelé. A butorzat ócska volt és kopott. Amikor Chestertont megláttam ebben a kaoszban, lehetetlen volt, hogy eszembe ne jussanak azok a XVIII. századi irók, akiknek dolgozószobájuk nagyjából ugyanilyen volt; ilyen környezetben irtak ők feltartóztathatatlan dühvel. E régi aszmoszféra megerősödött, amikor az ablakon kitekintettem és megláttam Londonnak azt a részét, amely száz év óta alig változott; megláttam az ódon Templet és arra gondoltam, hogy Goldsmith sirja is csak egy kőhajtásnyira van.

— Szives elnézését kérem, hogy ilyen az irodám, — kezdte Chesterton ur; — nem hiszem, hogy sok ilyen hely van. Bizony, ha ön ezt összehasonlitja azokkal a szerkesztőségekkel, amelyekben az amerikai sajtótermékek készülnek, az enyém szüknek és zsufoltnak tünhetik.

É természetesen biztositottam arról, hogy ez épen olyan hely, amilyent én Londonban látni vágytam, mindez ideig azonban nem találtam.

— Igen, — folytatta Mr. Chesterton — ez kissé ódivatu hely.

Elkezdett beszélni önmagáról és ujságirói tapasztalatairól.

— Alig hagytam el Varsót, — ugymond — bekövetkezett az a bizonyos nagy politikai bün: a bolsevisták legyilkolása. Képzelje, nem egyszer tettem szert hasonló furcsa tapasztalatra: mindig olyankor megyek el valahonnan, amikor ott valami igazán érdekes dolog történik. Amikor például Jeruzsálemben voltam megértem még a cionista veszekedések első napjait, láttam az összeverődő tömegeket és hallottam az első zsidókáromlásokat; az igazi ribillió azonban a távozásomat követő néhány nap mulva tört ki. Vagy pedig: alig hagytam el Madridot, egyszerre csak mindenféle kezdett ott történni. — Amikor távol voltam Londontól — és hiába törekedtem oda visszajutni — az érdekesebbnél érdekesebb dolgok mentek ott végbe. Aki teljesen a humanizmus álláspontjára helyezkedik, az talán örülhet ennek, az ujságiró azonban tragédiákat él át ilyenkor.

Spiritizmusról kezdtem el beszélni, mint a világháború egyik következményéről. Azt kérdeztem Chestersontól, vajjon mi a véleménye Conan Doyleről, mint a spiritizmus lelkes hivéről.

— Nézetem szerint Doyle a Sherlock Holmes-históriákban kiirta önmagát, — ugymond. — Nagy sikere volt ezekkel a történetekkel. Nagyszerüen be és ki tudta boozni ezeket a komplikációkat. Ezenközben az történt, hogy Doyle elkezdte magát azonositani Holmessel, aki mindenkor felfedezte a bünöst. Az ilyesmi nem egyszer megtörténik. A közönség azt szokta mondani, hogy az írók saját jellemüket irják meg, pedig gyakran a megforditottja történik: az iró kedvenc szereplőjének jellemét helyezi át idővel saját magába. Ez az az eset, amelyre Whistler azt mondta, hogy a természet kezdi utólérni a müvészetet.

Doyle-től és az ő detektivhistóriáitól könnyen rá tudtam venni Chestertont, hogy saját munkásságáról beszéljen, amelyet ugyanezen a téren kezdett meg.

— Igen, — mondá — irtam, efféle történetet egy egész csomót. Nagy mulatságom telt az ilyesmiben. Ez afféle játékom nekem, amelyet akként játszom, hogy nekiindulok egy gondolattal. Irás-kwözben saját magamat olyannak képzelem, mintha ott lennék a bünösök oldalán teljesen ártatlanul. Az efféle munkának igazi módja az, hogy teljesen meg kell feledkeznünk arról, hogy detektivtörténetet irunk. Meg kell kezdeni egy bizonyos tényállással. Elkövettek egy gyilkosságot vagy valamely más bünt. Egy csomó ember bele van keveredve. Sem önnek, sem az olvasónak fogalma sincs arról, hogy ki a bünös. Nos, önnek is, ha ilyesmit akar irni, bele kell mennie a dolog közepébe és meg kell próbálnia leleplezni a bünt, mint hogyha ez önnek csakugyan valóságos feladadta volna, amelyet önre ráróttak.

Ezenközben elkezdtem lerajzolni Che-

tertont. Rajzolás közben megjegyeztem, hogy Angliában tulajdonképen nagyobb a demokrácia, mint Amerikában.

— Igen, — mondta Chesterton. — Bizonyos fokig igaza van. Azt hiszem, hogy nálunk egy miniszterelnök demokratikusabban viselkedik titkárjával szemben, mint az ön országában, másfelől azonban azt hiszem, hogy egy amerikai titkár demokratikusabban viselkedik miniszterével szemben, mint azt nálunk tenné. Amikor Amerikában utaztam, alkalmam volt több napot tölteni vasuton. A fülkeszolgánk csinos, fekete fiatalember volt; egy nap elkezdtem vele beszélgetni; azt tapasztaltam, hogy intelligens, olvasott, sőt tanult ember, különösen sokat tud arról az utdarabról, amelyen átutaztunk. Gyakran hosszasan beszélgettem vele, abban a pillanatban azonban, amikor csöngettek érte, rögtön elhagyott ezekkel a szavakkal: viszontlátásra! — Nos, ez az igazi demokráciát jelenette nekem. Ez a fiu egyáltalában nem volt udvariatlan velem szemben; csakugy viselkedett, mint akármelyik barátjával szemben. De, képzelje el csak, mi történt volna egy angol vasuti szolgával, ha ez ugyanezt mondta volna? Más szavakban: nálunk megvan a demokrácia formája, de nem a szelleme és én félek, hogy formák lényeg nélkül veszélyesek.

Mozgást hallottam kivülről. Hátranéztem és láttam, hogy a kövér fiu jött be két csésze teával. Rajzommal is elkészültem s miután megittam az egyik csésze teát, bucsut vettem.

A muzsika hősei pongyolában

Tapintatlanságok német zeneszerzőkről

Stuttgartban egy könyv jelent meg, mely otthonukban mutatja be a leghiresebb német zeneszerzőket. Ez a könyv föltünést okozott Németországban, sok beszédre, vitára adott alkalmat, Ime néhány mulatságos történet belőle.

Felix Weingartner, a karmester csodálatos zenei emlékezőtehetséggel rendelkezik. Egyesek — a barátjai — azt is szemére lobbantják, hogy képességét tulontul kifejlesztette, annyira, hogy akkor is emlékezik mások munkáira, mikor maga szerez zenét.

Utóbb a zenekarral legfrissebb szimfóniáját próbáltatta. Egyszerre leintette a zenészeket. Egy klarinétos ismételten sokáig nyujtotta a hangot. Ezt a karmester kifogásolta. A klarinétos — gyermeteg egyszerüséggel — igy válaszolt:

— Bocsánat, mester, de a Tristanban ezt a részt mindig igy játszuk.

Weingartner elhallgatott.

*

Hans Richter, a hires Wagner-karmester mesélte az alábbi esetet.

A partitura teljes szünetet jelzett, mikor egy trombitás vadul beletrombitált a csöndbe. A karmester fölháborodva vonta kérdőre a trombitást, miért játszott?

— Bocsánat — szólt az — az én hangjegyemen jelezve van.

— Mutassa meg.

A trombitás a kóta után kapott, hogy odavigye a karmesternek, de akkor furcsa fölfedezést tett: a hangvonalon egy légy ült, akkora, mint egy kótafej, mely amint a kezét feléje nyujtotta, elrebbent.

— Csak egy légy volt — mentegetőzött a trombitás — és én lejátszottam.

*

Koschatról azt beszélik, hogy állandóan csak C-durban tud komponálni. Egy napon szomoruan üldögélt a kávéházban. Hellmesberger megmagyarázta a szomoruságának okát:

— Egy dalt komponált C-durban, de véletlenül F-mollba csuszott át s most sehogysem tud kikászolódni.

Ugyancsak Hellmesberger terjesztette róla azt a hirt, hogy eladta zongorájának fekete billentyüit mert nem tudta, hogy mire valók.

*

Próbálnak a szinpadon, a kardalosnők azonban fecsegnek, locsognak, gágognak.

Hans von Bülow, a karmester kétségbeesetten fordul feléjük s igy fakad ki:

— Bocsánat, hölgyeim, figyelmeztetem önöket, hogy a Capitoliumot már régen megmentették.

*

A karmester csak kedvtelésből játszotta a mélyhegedüt. Egy napon valami társaságban Brahms mélyhegedü szonátáját játszotta s maga a szerző kisérte őt a zongorán.

Brahms oly erélyesen belevert a zongorába, hogy a mélyhegedüs végre igy szólt:

— Szabad kérnem, kedves mester, valamivel csöndesebben játszék, mert magamat sem hallom.

Brahms szeliden válaszolt:

— Szerencséje van...

K. D.

Az orosz nép lelkivilágát még mindig Rasputin „a szent ördög" foglalkoztatja

A felszinre került adatok szerint Rasputinnál hatalmasabb erők idézték elő a történeti Oroszország összeomlását — A két Grigorij démonikus szerepe a Romanovok élettörténetében — Rasputin nem volt Don Juan tipus és csak öregedő vallásos nőkre volt befolyással

Miller-Fülöp René feltünéstkeltő Rasputin könyve egyszerre három nyelven jelent meg

Az orosz birodalom történetében végzetes név a Grigorij, vagy ahogy az orosz parssztok leröviditve szokták mondani: a Grisa. Ez a név szimbolikusan hat a köztudatban és hozzátapasztják Oroszország nemzeti katasztrófájának végzetes eseményeit. A romanovok uralmának elején mint trónkövetelő fellépett „A hamis Demetrius", akiről később kiderült, hogy Grigori Otrepiepnek hivják és az udvar számára iniciálékat rajzolt. A Romanovok bukásának másik zárórészére is egy Grigorij neve van felirva, a Grigorij Rasputiné, akit hovatovább az orosz cári uralom összeomlása egyedül végzetes szellemének tekintett.

Rasputin személye körül **már régóta szövődik a legenda.** Eleinte csak ponyvaregényeket irtak róla, később már szindarabokban és regényekben is szerepel, mint ezt ujabban a Piscator-szinpadon bemutatott Tolstoj Sándor Rasputin drámája is mutatja.

Miller Fülöp Renée oroszországi utazásairól ismert német iró legutóbb monumentális könyvet irt Rasputinról és a müvében felsorolja a komolyabb Rasputin-irodalom repertoriumát. E számos oldalt kitevő könyvjegyzékből kitünik, hogy *Rasputin személye, akit a háboru előtt politikai körökben a legártatlanabb szédelgőnek tartottak, ma komoly memoáriók és historikusok szerint is döntő jelentőségü szerepet töltött be Oroszország lezüllésében.*

Ugyanakkor azonban sokan akadnak, akik ujabb kutfőkre való hivatkozással azt igyekeznek kimutatni, hogy Rasputin romboló munkája távolról sem volt oly nagyjelentőségü, mint amilyennek a még ma is terjedő és duzzadó legendában él. A paraszt természetesen ma is azt hiszi, hogy

Rasputinnak a halála okozta Oroszország baját: nem lett volna szabad őt megölni.

Egy szellemes leningrádi iró *Samjahin* irja le igen jellemzően egyik novellájában, hogy a parasztok „az ő Grisájuk" halála következtében mennyire magukon kivül voltak. Ezzel szemben az a tény, hogy egy óriási komplexummá tevődik össze azoknak a személye, akik részesek voltak a cári uralom összeomlásában és amely komplexumban Rasputin meglehetősen jelentéktelen szerepet játszott. A magas egyház az érdekelt tőkebárók és a titkos rendőrség vezetői mindinkább előtérbe kerülnek az összeomlás körül, amint ezt a szovjet által lefolytatott vizsgálatok is felderitik. A szovjet nemrégiben letartóztatott egy bizonyos *Oscipenko* nevü kalandos figurát, aki titkára volt a pétervári cári metropolitának, Pitirinnek. Ennek vallomásából kiderül, hogy Rasputint az egyházi kamarillán belül inkább nyomták, semhogy ő lett volna az egyházi ügyek irányitója. Ami pedig Rasputinnak a nagybankárokhoz, Manushoz, Rubinsteinhoz és Manassevic-Manuirovhoz való viszonyát illeti, **ezek kétségtelenül**

felhasználták spekulációju hoz Rasputint.

E bankárnkat azzal vádolták meg, hogy mig Oroszország harcban állott Németországgal, itokban Németországgal kötöttek üzleteket. Viszont azonban a hazaárulás tényét, bár egyiket-másikat közülök halálra is itélte, felderiteni nem sikerült. Hasonló sötét fejezete marad a bolsevizmust megelőző kornak Rasputinnak a titkos rendőrséghez való viszonya. Az idevonatkozó kutatások azt látszanak igazolni, hogy az Ochrana a maga könnyelmü játékait Rasputintól függetlenül végezte és nem felel meg a tényeknek, hogy Rasputin befolyásolta volna a titkos rendőrség embereit, akármilyen irányban is.

A Rasputin-legendára mindenesetre vakitó fényt vet Miller Fülöpnek emlitett könyve (*Der Heilige Teufel, Goethlein Verlag*), aki nemcsak egész ismeretlen levéltári adatokkal, de páratlan fényképanyaggal is hozzájárult e rejtélyes egyéniség minden oldalról való megvilágitásához. Fülöp Miller fényképanyagából és kutatásaiból kiderül, hogy

Rasputin távolról sem gyakorolt oly démonikus erotikai hatást Pétervár dámáira,

mert azok a hölgyek, akikkel itt-ott lefényképeztette magát, mind öreg és idegbeteg hölgyeknek látszanak. Rasputin a maga kapcsolatait a nőkhöz titkos szektájának szuggesztivitásán keresztül érte el, e szakadártanból kisugárzó misztikummal, semmiesetre sem pedig férfiasságának személyes varázsával.

Nagyon érdekesen tárgyalja emlitett szerző Rasputinnak a cárnőhöz, a cárhoz és a cárnő fő csillagkeresztes hölgyéhez. Anna Virubovához való viszonyát, drámai erővel rajzolja meg Rasputin gyülöletét a cári család „montenegróiai" ágával szemben, ami részben tudott dolog Paleologue ismert memoárjából is, mert ahogyan ő leirja, a montenegrói hercegnők hozzájöttek panaszkodni Rasputin és a cárnő lehetetlen viselkedése ellen. Egy nagyszabásu fresko ez a könyv, amely mélyen belevilágit, mondhatni egészen kisérteties fénnyel a Rasputin-legendába, de be is látszik igazolni azt a feltevést, hogy

Rasputinnál sokkal hatalmasabb erők voltak a helyükön, amelyek Oroszországot berántották a háboruba

és amelyek Rasputin nélkül is előidézték a katasztrófát.

A Rasputinra vonatkozó kutforrások egyrésze odatörekszik, hogy bebizonyitsa Rasputinnak megvesztegetettségét a németek részéről. Noha bizonyos, hogy Manasevits bankár Rasputin lakásába rendezett be irodát és tartott fenn gyanus körökkel levelezést és noha az is igaz, hogy Rasputin titkára Simanovics ékszerkereskedő fővádlottja volt az orosz bankjegyek hamisitási pörének, bizonyos, hogy Rasputin kezéhez nem került német pénz és éppen ez a vonás még érdekesebbé és még titokzatosabbá teszi profilját.

Miller Fülöp uj könyve egyidejüleg francia és angol kiadásban is megjelent és kétségtelenül nagy változásokat fog előidézni az európai közfelfogás tisztázásában. De ha tisztázza is a közvélemény felfogását tömegpszichologiai okokból, nem tisztázza magát a legendát, amely függetlenül a felszinre hozott történelmi adatoktól, a nép bizonyos köreiben tovább dagad és még fokozottabban azzá lesz, ami eddig volt, babonás szimbolum: a szent ördög." A könyv ára 16 Márka.

Világnyelvek

magántanulás után való elsajátitására alkalmas nyelvtanok: **Schidlof dr. „1000 szó" módszere** mappában összegyüjtve 272 Lei. Angol nyelvtan. Szerkeszti Dr. Latzkó Germanus Gy. dr. Francia nyelvtan. Szerkeszti: Altai R. Clasz nyelvtan. Szerkeszti: Dr. Honti R. Kapható **LEPAGE** könyvkereskedés CLUJ-KOLOZSVÁR Könyvjegyzéket ingyen küldünk.

Erdélyi Képes lap

megjelenik minden héten

Ára 7 lei.

Minden könyv

amit az „Ex-Libris" ismertet, kapható LEPAGE-nál, Kvár.

Kolozsvár Central University Library

„A közönség nagy lelki változásokon ment át“

— mondja Kner, a legromantikusabb magyar könyvkiadó-vállalat megteremtője, aki hetvenöt forint alaptőkével teremtette meg érdekes vállalkozását

Évtizedekkel ezelőtt a Knerek ősei, akik, mint a családi hagyomány megállapította, mint könyvkötők és faluzó könyvárusok Felsőmagyarországból és Pestmegye néhány régebben tótok által lakott községekből leszivárogtak az Alföldre és a tót Knihár nevet átalakítva Knerré teljesen elmagyarosodtak. Ez érdekes család egyik tagja az irodalmi munkásságáról is ismert Kner Izidor, aki Magyarországnak kétségtelenül legromantikusabb könyvkiadóvállalatát teremtette meg

A Kner Izidor-féle könyvkiadóvállalat erdélyi magyar olvasó közönségét különleges okból is érdekelheti Elsősorban azért, mert a kis, magyar vidéki városkában, *Gyomán* felállított könyvkiadóvállalat *első kézze fogható diadala a provinciális gondolatnak.* Kner Izidor vette elsőnek a bátorságot, hogy megmutassa: Budapesttől függetlenül is, a vidékről is lehet az összes magyar nyelvterületek számára produkálni, ha az a könyv külső- és belső tartalom tekintetében versenyképes Másodszor azért, mert Kner próbálkozott az *amatőr*-gondolattal első volt az, aki néhány kitűnő képzőművész leszerződtetésével egyéniséget adott legkisebb nyomtatványának is. Az Erdélyi Szépmives Céh, ha előd után keres, mindenek előtt a Kner-nyomdára kell gondolnia.

Magyarországi munkatársunk az *Ex Libris* megbizásából felkereste a Kner-vállalat jelenlegi tulajdonost, *Kner* Imrét, aki édesapja, Kner Izidor nevében is feltett kérdéseinkre a következőkben volt szives válaszolni:

1. Melyik kiadványai fogytak a legjobban?

Kiadványaim kelendősége általában mindig elég csekély volt, mert kiadóvállalatom működése eléggé intim formák között folyt le. Általában inkább készülődés volt az egész, s egy saját olvasóközönség nevelése volt a cél. Az egyes kiadványok intimebb jellegéhez képest sohasem lehetett a hirdetés, házalás, részletüzlet stbi eszközeihez nyulnunk. Mivel azonban tapasztalásunk szerint ahhoz, hogy ezen a téren megfelelő eredményt lehessen elérni, legalább is 12—15 kiadványt kellene kiadnunk, amit azonban itt ik nem fejthető okokból egyelőre nem tehetünk meg, jelenleg semmiféle kiadvány nincsen előkészületnek s egynehány, életjelnek szánt, apróbb kiadványtól eltekintve, egyelőre kiadói tevékenységüket be szándékozunk szüntetni.

2. Melyik kiadványára a legbüszkébb?

Nem tudnám ezt megmondani, mert egy-két olyan dologtól eltekintve, amelyek kiadására speciális, vagy alkalmi okok késztettek, összes, 1917 óta megjelent kiadványainkat egy egységes egésznek tekintjük, amelyek egészére azonban határozottan büszkék vagyunk.

3. Mit tart a háboru utáni közönségről?

A háboru utáni közönséget nem ismerem. Mivel a háboru utáni időkben csak kis mértékben foglalkoztam a kiadással s a terjesztés is bizományosom útján történt, nincs meg között az a kontaktus, amelynek alapján határozott véleményt lehetne alkotni. Mégis azt hiszszük, hogy a kiadóknak általában hamis képe van a közönségről s nem azokat a dolgokat kellene kiadni, amelyekkel ma a kiadók az üzleti sikert keresik. Az a véleményem, hogy a legtöbb kiadó igazi szükség nélkül lefelé licitál. Ha a kiadói propaganda egységesebb, átfogóbb, nevelőbb tendenciáju és nem tisztán a pillanatnyi sikert hajszoló lenne, komolyabb és jobb dolgokkal is sikert lehetne elérni, amelynek alapján igazibb és építőbb kiadói mlnka lenne lehetséges. Azt hiszszük, hogy a közönség nagy lelki változáson ment át, s ha bizonyos rétegek vásárlóképessége helyre fog állani, fog a háboru utáni közönség igazi arca majd láthatóvá válni.

4. Ha ez a sok „ha“ nem volna, mit adna ki a legszivesebben?

„Ha“ volna ma olyan irodalom, amely igazán a ma irodalma és amellett igazán irodalom, amely nem „lombikhoz nyul, mikor organizál“, hanem teremtő ereje is van s hozzá mer nyulni a kor igazi problémáihoz, ha volna irodalom, amely annyira irodalma lenne korának, mint például Ady Endre volt a magáénak, akkor azt szeretném kiadni.

5. Ismeri az Erdélyi Szépmives Céh kiadványait?

Csak a lapok birálataiból ismerem, közvetlen szemléletből nem.

6. Ismertesse röviden előttünk a Kner-vállalat kialakulását és alapitási évét.

A nyomdavállalatot annak ma is vezetője, Kner Izidor alapitotta 1882-ben, 75 forint tőkével, egészen szük keretek között, de mert már e szük keretek között is a komoly qualitás jelszavát tüzte zászlajára, a nyomda annyira fejlődött, hogy a háboru kitörésekor már 14 sajtót és 230 főnyi személyzetet foglalkoztatott. A könyvkiadást aránylag korán kezdte el, de azt csak mellékesen, ötletszerüen folytatja. 1917-ben a kiadóvállalat vezetését Kner Imre vette át s azt az ismert irányban fejlesztette, de a közismert események a kiadóvállalat programszerü továbbfejlesztését lehetetlenné tették, mert a vállalat az összeomláskor bekövetkezett események folytán egyelőre elveszitette annak a lehetőségét, hogy a tervezett programm kiépitéséhez szükséges áldozatokat az esztendők bizonyos során keresztül befektesse. Reméli azonban, hogy erre még sor fog kerülni.

Heinrich Adam: Mirakel. (Négy novella, saját kiadás Brasso.) Egy fiatal szász szerző adta ki négy meleg zengésü elbeszéléseit szép és diszkrét köntösben. Szuggesztiv és hajlékony, átfüti a gyermekkor élményszerüsége. Figyelemmel kisérjük a szerzőt, akitől bizonyára uj és értetebb alkotásokat is fogunk kapni.

Lagerlöf Zelma uj regényei

Korunk legnagyobb irónője, Lagerlöf Zelma egészen egyéni hang a világirodalomban. A szeretet írója, azé a szereteté, amely Jézus tanításának a summája. Megismerni a legegyszerűbb emberek lelkét, megtalálni benne a tudatlanság, önzés, babona fedőrétegei alatt az isteni lényeget, a jóságot, a tisztább, nemesebb életre, az Isten közelébe való felemelkedés vágyát, a lelki szépség kisúgárzását, — ez Lagerlöf Zelma legfőbb törekvése. A mai kor vezető szellemei között ő jelenti a vallási ösztön kifejezését, a valláshoz való fordulást az élet szenvedései közben. Legújabb regényében is, mely most jelent meg magyarul **Jeruzsálem** címmel két pompás kötetben, ez a sóvárgás adja meg az alaphangot. Egy csapat svéd paraszt, egyszerű, naiv lelkek, egy vallási mozgalom hatása alatt tengerre kél és kivándorol Jeruzsálembe, hogy Jézus nyomdokaiban élhessen, — kolóniát alapitanak, az őskeresztények módjára testvéri közösségben élnek és dolgoznak, szenvednek az idegen éghajlattól, az emberek gyanakvásától és rágaimaitól, hitükben találnak vigasztalást nemcsak külső gyötrődéseikben, hanem az önmagukkal, a test kísértései elleni harcokban is. Köztük is megjelenik a szerelem, de mintegy beleolvadva a vallási elragadtatásba. Az egésznek magva Ingmár története, aki a vagyonért lemond szerelméről, Gertrudról, de a gazdag örökösnővel kötött házassága nem ad neki boldogságot s utána megy Gertrudnak Jeruzsálembe és visszahozza a hazai földre. Mély erkölcsi ösztönök dolgoznak ezekben az emberekben, mintha a termőföld ős-erkölcse nyilatkozna általuk. Lagerlöf Zelmának abban áll rendkivüli ereje, hogy fel tudja törni az emberi lelkek legmélyebb rétegeit, ahol homályosan, de az életet döntően irányítva rejtőzik a természet örök elve. Minden alakja egy természeti jelenség primitivségével és eredetiségével hat. A hangja, ahogy beszél róluk, a népmese hangjának a legmagasabb irodalmi szinvonalra fejlesztése, tele van érzéssel, szentimentálizmus nélkül, bizonyos lágy asszonyi erő súgárzik belőle, szinte anyai gyöngédséggel az emberek iránt. A **Jeruzsálem** minden bizonnyal a mai irodalom nagy regényei közé tartozik. Magyar fordítása **Gerely** Jolán, a Svédországban élő magyar irónő műve. A másik magyarul megjelent regénye a nagy svéd irónőnek **Az Antikrisztus csodája.** Lagerlöf Zelma legszélesebben koncipiált regénye ez.

A modern világ éposza, mely legáltalánosabb érvényű ellentétben ragadja meg a mai emberiség életét s ennek megvilágításában leplezi le az alapösztönök munkáját a tömegek és az egyes emberek sorsának mozgatásában. Egy szép legendából indul ki: egy római templomban szentéletü, harcos keresztény szellemü barátok őrzik ősidők óta a gyermek Jézus csodatevő ezüst szobrát. Egy fantaszta ango lnő ellopatja ezt a legendás szobrot, helyébe tételti csalódásig hasonló másolatát. Ez a hamisítvány az Antikrisztus jelképe, attól fogva, hogy az igazi szent jelkép Krisztus helyébe kerül, megtelik a világ szenvedéssel, elégedetlenséggel és harccal. A harc a forró, szikla Szicilia földjén folyik: Krisztus előharcosai, az egyház, a hívő lelkek a túlvilági élet boldogságával vigasztalják a nyomorgó népet, az Antikrisztus pártja a földi élet boldogulásának igéretével szítja az elégedetlenséget a forradalom hőfokára. Egy szines, mozgalmas történet keretében a modern szociális probléma adja a regény hátterét, az előtérben pedig egy bűbájosan szép, naiv hitü sziciliai lány és egy szociálista népvezér szerelmi története ragyog a költészet vakitó szépségében. A két főalak körül ott mozog a sziciliai kisvárosi és falusi élet számtalan alakjával, festői népszokásainak, babonás vakbuzgóságával és romantikus nyomorával, — még a briganti-világ alakjai sem hiányoznak belőle. Lagerlöf poézise ebben a regényben fejlett ki legnagyobb magasságaira s ebben nyilvánul ki legteljesebben a minden emberi szenvedéssel együttérző, mély szelleme. A nagyszerű regényt Pogány Kázmér fordította kifogástalan művészettel. Mind a két regényt a Franklin-Társulat adta ki. Ára a két könyvnek füzve 204 illetve 340 lei.

Három szenzációs német könyv Oroszországról

Három feltünéstkeltő német könyv jelent meg a könyvpiacon, amely lényegesen közelebb hoz a mai szovjetköztársaság lelkének megismeréséhez. Mind a három monumentális könyv ismertetésére vissza fogunk térni. Egyelőre csak bekonferáljuk a könyveket, amelyek dus képes anyaguknál fogva is értékesek.

Valeriu *Marcu Lenin* cimmel jelente elt meg monografái korunk egyik legrendkivülibb alakjáról. Portréja mögött a szovjet világ egész gépezete érzékelhető. René Müller-Fülöp *Lenin* és *Ghandi* cimmel (Amalthen Verlag) irt hallatlanul érdekfeszitő tanulmányt. Müller-Fülöp legujabb könyve a *Heilige Teufel* (Greifen Verlag), azt a furcsa és veszedelmes figurát hozta elibénk, akinek személye a cári **Oroszország** összeomlasát sietette. Ez utóbbi könyv, amelyet már megjelenése előtt megvettek Anglia, az Egyesült-Allamok és Franciaország számára, kétségtelenül a német könyvpiac vezető müve lesz.

Ro In Ră: So sollt ihr beten. (Versek, vászonkötésben M. 2'50. Richard Hummel Verlag.) Ezek az exotikus versek egyben mély lirai tartalmuknál fogva egész Németországban nagy feltünést keltettek. Európai ember számára szokatlan neveket és részvét zeng fel e szabad verselésü sorokban, az érlés megnyilatkozások egy külön világa.

KNUT HAMSUN

mestermüvei 10 kötetben. A világjáró vándorból lett Nobel-dijnyertes regényiró müvészetével megháditotta minden müvelt olvasó lelkét

1. Pan.
2. Benoni.
3. Rosa.
4. Álmodók.
5. Halk hurokat penget a vándor
6. Tékozlók.
7. Tobiás király városa.
8. Az uj nemzedék.

9-10. Az utolsó fejezet. (2 kötet.)

Kapható: **LEPAGE-nál, Kvár.**

Román nyelvtanok és szótárak. A kiejtés megjelölésével. Schenk: Román zsebnyelvtan 68 Lei, Schenk: Román társalgó zsebkönyv, román-magyar beszélgetések 68 Lei. Lingua román liliput zsebszótára. 32° Mindkét rész egybekötve 119 Lei. Schenk: Román zsebszótár, 10°. Mindkét rész egybekötve 68 Lei. Schidlof: Liliput zsebszótár, 32°. Román-magyar rész 51 Lei. Magyar-román rész 51 Lei. kapható **LEPAGE** könyvkereskedés CLUJ. Könyvjegyzéket ingyen küld.

KÖNYVEK VILÁGA

Joseph Kessel uj könyve

A Francia Akadémia 1927-ben Joseph Kesselnek itélte oda a Regény Nagy díját. A kritika és a francia regény világközönsége, amely yakran szemb h lyezkedik az Académie Francaise itéletmondásával, ezuttal egyhangu, lelkes helyeslésel kisérte a kiválasztást. Joseph Kessel ma, alig harmincéves korában, a francia regényirodalomnak egyik legnagyobb igérete és az a két kötet, amelyeket a Pantheon müvei közül kiszemelt, érett és maradandó becsü alkotás.

Joseph Kessel témái, embersége egyetemesek, mint a régi orosz irodalom nagyságaié. Az a biztos intuició, amellyel témáit megragadja s az első pár mondattal életük csomójába markol, a figurák epikusan tiszta reliefje és a szenvedélyes mozgalmasság, amelyben hányódnak, Tolsztoj legszebb lapjaira emlékeztetik az olvasót.

A magyar közönség a „Véres puszta" révén ismerkedett meg Kessel őserejü müvészetével. A forradalom hullámaiban felbukkanó egyéniségek, tragikus életmozzanatok zseniális rajzainak sorozata ez az imponáló kötet. De Kessel éppen ugy elemében van, amikor az előkelő emigráns oroszok hányód sát, lelki bonyodalmait ábrázolja. Egész szimpátiája ezeké a *„lerongyolódott hercegek"-é*, akik daccal és szépséggel é ik a nyomoruság évtizedeit és nem vesztik el lényük patináját a Montmartre pokolfészkeiben sem. Kessel nem politizál, a bolsevikokat nem szereti — szenvedélyes érdeklődése mindig az *embernek* szól, akár a Cseka katonája az, akit az ár sodor magával bünbe és bünhődé be, akár a kaukázusi herceg, akt a cirkuszközönség tapsaival kénytelen felcserélni a harci dicsőséget, akár a bájos, kényes Helena Boriszovna, aki az orosz nő eltökélésével veti bele magát a párisi kabaré tartós mámorába. — A Francia Akadémia ezuttal nemes, izmos talentum felszárnyalását méltatta figyelmére.

Kessel munkásságát Jeffy Adolf kitünő tolmácsolásában ismeri meg a magyar olvasóközönség.

Kiszely Gyula: Csereházasság. Bizar ötlet modern formában és milliőben. A „ma" leányainak regénye. Házasság keres tbe, cseréberélve, összevisszasságba, amiből azonban a végén kiderül, hogy minden zsák megtalálta a maga foltját és minden ugy van jól, ahogy van. Közben Északi Sark, admirális, befagyott hajó, kutyaszános kirándulás, matrózlázadás, farkasviadal és megmentő repülőgép, ami a legeslegutolsó pillanatban jelenik meg.

Izgalmas, pergő mese, eleven, élő figurák, jól megkomponált mese, hibátlan, magyaros stilus jellemzik Kiszely Gyula regényét, mely a Pantheon Irodalmi Intézet Magyar Irások sorozatában jelent meg. Ára füzve Lei 136, egész vászonkötésben Lei 244'80.

Olasz nyelvtanok

magántanulók számára, a kiejtés megjelölésével. Schidlof dr.: 1000 szó levélszerinti módszere, a tiz fizet mappában 272 Lei. Lingua: Olasz nze vk nyv magántanulók számára kv. 272 Lei. Schenk olasz zsebnyve vta a, az olasz kiejtés me jelölésével 69 Lei. Hasznos társalgók. Olasz-magyar besz lgetések füzve 68 Lei. Kapható **LEPAGE** könyvkereskedés CLUJ. Kö yjegyzéket ingyen küldünk.

Körséta a budapesti könyvkiadók műhelyeiben

A Pantheon az első könyvkiadó vállalat, amely a világháboru után hatalmas pályázatokkal élénkiti a könyvtermelést — A Pantheon legnagyobb könyvsikere a Wells: William Clissold világa cimü regény, amely hat hónap alatt tizenkétezer példányban fogyott el

A világháboru után alakult meg a Panthe n, amelyre már is ugy lehet feltekinteni, mint Magyarország egyik legkomolyabb könyvkiadó vállalatára. Vezérigazgatója dr. *Ranschburg* európai hirü szakember, kinek évtized s munkássága annakidején az Athenaeum felvirágoztatásánál is közre hatott.

A Pantheon első kötetei után elárulta, hogy komoly ambiciói vannak. Akik közelebbről ismerik a Pan heon belső ügyeit, azok jól tudják, hogy a Pantheon sok esetben visszautasitott igen nagysikerekkel kecsegtető könyveket, mert nem talá ta eléggé irodalmi értékünek. Viszont nem egy esetben vállalt olyan müveket, amelyek bevezetéséhez anyagi áldozat kellett, függetlenül attól, hogy van-e remény a b fektetések megtérülésére, vagy nincs.

A Pantheon egyik legszebb vállatkozása

a Magyar irások

cimü sorozat volt. Négy évszázad dicsősége, drámai alakjai, nagy szerelmei talál formát az élő magyar regényirás tükrében. Ebben a sorozatban eddigelé a következő könyvek jelentek meg:

Andai Ernő: Soha ilyen tavaszt (a Pantheon 1926 évi pályázatának dijnyertes regénye).

Dormándi László: Sólyommadár (Balassa Bálint regénye).

Kiszely Gyula: Csereházasság.

Krudy Gyula: Mohács.

Molecsay Zoltán: Szól a tárogató

Darnay Kálmán: Testőrszerelmek (Kisfaludy Sándor regénye).

Königsegg Lajos gróf: Szoliman ben Darja (Egy afrikai magyar gyarmat története).

Balla Irma: Vaskuthy Gábor.

Egy másik kitünő vállalkozása volt a Pantheonnak

a Regény mesterei

cimü könyvsorozat. Ebben a sorozatban Wassermann: Faber és Laudin és családja, Lazarits *Brünn*: Van Zanten kalandjai, *Kellermann*: Schellenberg-testvérek, *Maurac*: A szellem sivataga, *Kessel*: Véres puszta és még számos contempora n jeles munkája jelent meg igen tetszetős és meglehetős olcsó áron.

A főslágere a Pantheonnak azonban kétségtelenül

a Szine-java

260—400 oldalon 55 lejes árban jelent meg hallatlan olcsóságban hozta ki eddig a következő világsikerü müveket:

Szini Gyula: Homo doktor kisérlete. Andai Ernő: Álmok asszonya. Schnitzler: Hajnali mérkőzés. Dah: Utazás egy házmesterfülke körül. Dupuy: A sakkjátékos. Dominik: Atlantisz feltámadása. Dominik: Az égő piramis. Fouchardiere: Ha nagyjaink visszatérnek. Dekobra: Leányszöktetés. Toudpuz: Aki ellopta a Golfáramot. Mandelstamm: Hollywood. Galopin: A vörös szandál. Frondaie: A fejedelmi autó. Hull: A sejk. Rosny: Gyönyörü Párisi. Mangham: A mágus. Erskine: Szép Heléna magánélete.

Munkatársunk kérdést intézett a Pantheon igazgatóságához: melyik kiadásai fogytak a legjobban? Kaptuk a következő felvilágositást:

— A jó könyv mindenütt egyformán megtalálja a maga utját. Bizonyiték erre az, hogy magyar nyelven ugyanazok a müvek értek el döntő sikereket, amelyeket külföldön is elismert az olvasóközönség.

Az idei könyvpiac vezető könyvsikere H. G. Wells: William Clissold Világa cimü regénye volt.

Ezt a kétkötetes munkát rövid félesztendő alatt 12.000 példányban, szinte szétkapkodta a közönség. Ehez hasonló példányszámot ért el *Kellermann*: *Schellenberg Testvérek*-je, de egy esztendő alatt elért az 5000 példányt *Wells*: *Istenek eledele*, *Tono Bungay*, *Anna Veronika*, *Amikor az üstökös eljön* és *Kipps* cimü regénye is. Elfogyott *Tagore*: *Gora* jának a második kiadása, valamint *Laurids Bruun* könyve, a *Van Zanten kalandjai*.

A magyar irók közül Apponyi: Emlékiratai vezet, négy kiadással,

utána *Biró Lajos* könyvei következnek, de az első kiadást tulhaladta nem egészen egy év alatt *Andai: Soha ilyen tavaszt...* c. regénye és *Dormándi Balassa regénye*, a *Sólyomm dár*. Nagy sikere volt *Amundsen Az Északi Sark meghódítása* cimü könyvének és a *Gyakorlati Gazdalexikonnak*, amelyet *Mille Géza* szerkesztett. Valószinüleg igen szép sikere lesz Lewis Babbittjének és Mantozapjának is, amelyek a modern amerikai irodalom vezető könyvei.

Nem volna teljes a seregszemlénk a Pontheon eddigi munkássága felett, ha nem emlékeznénk meg arról, hogy a

Pantheon elsőnek karolta fel fiatal irók felfedezését.

Első vállalkozása volt, amely irodalmi pályázatokkal élénkitette és élénkiti a könyvtermelést és őszintén minden alkalmat megragad, hogy szóhoz juttasson még be nem érkezett neveket. Igy tudtunkkal a Pantheon igen élénk érdeklődéssel kiséri az erdélyi irodalmat is és máris tárgyalásokat folytat egyikmásik irónkkal.

Sinclair Lewisnek a Th. Knaur kiadásában uj regénye jelenik meg, amely ali hanem az európai kontinensen is világhirt hoz szerzőjére. A könyvet Franz Klein forditotta le mintaszerüen. A diszes kiállitásu mü a Knaur-könyv ismert formájában vászonkötésben 2'80 márkáért kapható.

Erdélyi Lexikon

Enciklopédikus müveknek rendszerint szerkesztőjük van, szélesebb tervüeknek szerkesztőik vannak. Az Erdélyi Lexikon azonban, bár minden hir szerint nagy ismeretterületet ölel föl, nemcsak szerkesztőjéül, hanem szinte *szerzőjéül* vallhatja Osvát Kálmánt. Az Erdélyi Lexikon elgondolása, terve teljesen az övé. Az erdélyi életnek nincs Brockhaus-a, Meier-je, még Pallas-a sincs. Uj cimnomenklaturát kellett hozzá teremteni, sőt uj stilusát a lexikonir snak.

A trianoni Erdélyt dolgozza fel az az *öten ivre tervezett* kötet s feszült érdeklődéssel lehet várni, milyen összképét ka juk e földdarabnak, ha — szerkesztő igérete szerint — nemcsak az erdélyi magyar, hanem az erdélyi román, német, zsidó ellemek is megjelennek a feszült dinamikáju tablón.

És még egy érdekessége lesz ennek ennek a lexikonnak. Osvättól el lehet várni, hogy a dolgokon, tényeken és embereken frissen jártatja meg a tekintetét, nem pedig mán megjelent lexikonok anyagát „dolgozza át". Uj érdekelésekre és uj nevekre lehetünk elkészülve.

Az Erdélyi Lexikon subskripciós kiadásban jelenik meg. aláirók a teljes 50 ives müvet ötszáz lejért kapják meg. Mindent a lexikont érintő pósta *Dr. Osváth Kálmán Oradea, Bulevard Regele Ferdinand 41 intézendő.*

Gertrud Grote: Studentinnen. (Roman. Carl Reissner-Verlag, Dresden.) Ez a *nagysikerü regény* a mai szociális élet keresztmetszetét adja és az egyetlen mű a nő könyvpiacon, amely szépités nélkül tükrözteti vissza a deáklányok életét. A szerzőnő leplezetlen pillantást vet a mai fiatal lány belső és külső testi és szellemi élet be. Minden problémát erős valóságérzésen szür át, távol minden ideálizálás ól, nőmozgalomtól, amerikánizmustól. A di klányok válságai a munka, barátság és szerelem terén — ezek a témái a regénynek, amelyek a humor és ritka s ilusbáj prizmáin szürődnek az olvasó elé.

Dr. Lázár Béla:

ZICHY MIHÁLY élete és müvészete. :—: A ZICHY-CENTENÁRIUM alkalmából kiadott impozáns Zichy-Album 140 gyönyörü mélynyomásu táblával és kb. 216 szövegoldallal. A LÁZÁR BELA-féle FADRUSZ-álbum alakj ban, müvészi értékü kötésben. Dr. LÁZÁR BÉLA, egy egész sor jeles müvészeti monografia szerzője, Paál László, Fadrusz János, Szinnyei-Merse, Munkácsy M. élete irója vállalkozott arra, hogy születésének százéves fordulója alkalmából megirja **ZICHY MIHÁLY** hányatott életét, megrajzolja szines lelki képét, kifejtse gondolatvilágát, megkeresse eszméi gyökerét és az európai müvészeti áramlatokba beállitva bemutassa müvészi fejlődését. A XIX. század nagy magyar géniuszainak egyike kap evvel a hatalmas müvel méltó emléket. Sok ezer ismeretlen levél, nagyrészt ismeretlen képanyag ad pár tlan é téket e monográfiának. :—:

Digital Central Library

Balder Olden: Ich bin Ich

(Carl Peters regénye, vászonba kötve M. 6'50, kiadta az Universitas, Berlin 50.) E könyv megpillantása után önkénytelenül azt kérdezi az ember: hogy lehetséges, hogy ennek a hallatlanul érdekes ferfiunak az életéből még csak most csinálnak regényt? De ha mindjárt későn is kerül a sor a német nép egyik legnagyobb fiára, mégis: a legjobb időben. Carl Peters a német gyarmatok megalapitója volt és sorsszerü egyéniségét a szerző egészen uj, sehol meg nem jelent levelek, adatok, feljegyzések alapján irta meg. Peters tevékenysége uj korszakot nyitott a német birodalom fejlődésében, de mindentől eltekintve, egyénisége annyira mély pszichologiai momentumokban, hogy épen akkora érdeklődéssel olvashatja az olvasó a róla irt müvet, mintha főszereplője nem is történetileg körülhatároltegyéniséglettvolna, de egy kitünő iró szabadon elkalandozó képzelete teremtette volna meg.

Regény Mózesről. Werner Jansen „Die Kinder Izrael" cimmel Mózesről, a nagy vallásalapitóról regényt irt. (Georg Westermann-Verlag.) A világirodalom legnemzetközibb témaanyagát, Mózes kivonulását Egyiptomból dolgozza fel a kitünő költő. A regény szerint Mózes egy héber vezérnek és egy egyiptomi királynőnek a fia, aki a korona várományosa. Mózes nem tudva származásáról, egyiptomi nevelésben nő fel és csak élményei — a kötörők munkája, istenérzés Amaránál, szeremi mámor stb. — vezetik rá az atyai vér felismerésére. A legnemzetibb egyiptomiból a legnemzetibb zsidó lesz. Vis zatér a pusztából, követel testvérei felszabaditását. Démonikus szenvedélye feltüzel szegényeit és gazdagot és elindul a végtelen menet Kanaan földje felé és Mózes pedig feláldoz asszonyt, atyát, koronát és birodalmat. Jansen témáját bravuros lesütöséggel oldotta meg, igazi költői vizióval.

Knut Hamsun uj könyve. A világhirü nobeldijjas szerzőnek Landstreicher cimmel uj könyve jelent meg a német könyvpiacon. A hatalmas kötetet a Langen-cég adta ki. Beavatottak szerint az uj regény Knut Hamsun irásmüvészetét bizonyos vonatkozásban még tökéletesebben sugározza ki, mint hires müve Az utolsó fejezet. Ugyancsak a Langen-cég Knut Hamsun feleségének Langenak Hinder cimü könyvét is kiadta.

Nagy József: Modern Gondolkodás. Az Athenaeum kitünő „Élet és Tudomány" sorozatának legujabb köteteként most jelent meg *Nagy* Józsefnek, a pécsi egyetem kivló filozófia tanárának „Modern Gondolkodás cimü könyve. A szerző ebben a munkájában mindvégig lebilincselő módon, a sztlusnak tudományos irodalmunkban szokatlan müvészetével a modern ember ama jellemvonásait és gondolkodásának ama formáit ismerteti meg olvasóival, amelyekben eltér antik és középkori elődeitől. Három nagy témát választ a demonstrálásra: a valóságot, az igazságot és az ember eszméjét s ezeken mutatja be, miben és milyen mértékben más a modern világnézet, mint a megelőző korszakoké. De nem elégszik meg a konstatálással, hanem egyuttal ennek a világnézetnek kritikáját is adja: föltárja eredendő gyöngéit, amelyek végül is abba a krizisbe sodorták a modern világfelfogást, amelyben ma mindnyájan szenvedünk. Ez a könyv a polgári kultura diadalútjának és bukásának tragédiájának történetfilozófiája. Mindenkinek el kell olvasni, aki világosan akar látni korunk eszméinek zürzavarában. Az izlésesen kiállitott kötet ára 221 lej.

Panait Istrati uj könyve

Nerrantsoula, regény 200 oldal. Ára 5'50 márka. Kiadta: Gebrüder Enoch Verlag Hamburg

A zseniális román származásu irónak, akit Romain Rolland a Balkán Gorkijának nevezett el, uj könyve jelent meg a német könyvpiacon, amely témájának érdekességében vetekedik az előbbiekkel. Panait Istrati nevét különben megismerhette a csak magyarul tudó olvasó is, mert a Brassóban élő kiitünő müforditó, Horváth Henrik első müvét, a Kyra Kiralinát leforditotta, kilátásba helyezve másik

két müvét is. Panait Istrati Brailában született görög anyától és román apától. Csavargó életet élt, évekig baranyolt a Duna deltájában és sok jókat tud erről a szépen [illegible] lirai költészet sugároz be meséit, amelynek minden során ott csillog az élmény armatcsepje. Felejthetetlen történetek ezek, valóban igaza van Rollandnak: a legkitünőbb oroszokra emlékeztetnek.

A Nerrantsoula szintén Keleten játszik. A regény első része három gyermek boldog ifjuságát rajzolja meg. Ez az idill szomoru akkorddal végződik. Nerrantsoula beleesik egy gödörbe, agyzuzódást szenved és bekerül a kórházba. Játszópajtásai, Marco és Epaminondas hiába keresik és csak öt év mulva látják viszont — egy örömházban. A regény további cselekménye: miként lehet megmenteni a leányt és kiragadni szomoru környezetéből? Epaminondas belejörül a leány megmentéséért vivott harcba, de nem sikerül neki megmentenie.

E könyvnek is, mint minden Istrati könyvnek mélypszichologiai aláfestése van. Ez adja meg a könyv belső értékét és teszi lehetővé, hogy Istrati nevét Európa legjobbjaival emlegessék egy sorban.

Komlós Aladár: Az uj magyar lira. Ma már kevés ember akad, aki kétségbevonná, hogy az Ady körül felvirult uj lira a magyar költészet legnagyobb értékei közé tartozik. Az is bizonyos, hogy ez a lira kommentárra szorul, főleg a mai olvasók számára, akik bizonyára valljuk be, kezdenek elszokni a versolvasástól. Eddig mégis hiányzott egy olyan könyv, amely leltárt készitett volna az uj irodalom kincseiről és megfelelt volna vele kapcsolatos kérdéseinkre. Voltak egyes kitünő tanulmányok, de senki sem vállalkozott eddig arra a nagy feladatra, hogy az egész kor lirai termését feldolgozza.

Komlós Aladár könyve egészben felöleli a félszázad lirájának történetét. Annál az irodalmi ellenforradalomnál kezdi, amely a mult század ötvenes éveiben a nagykőrösi gimnáziumból indult ki és megteremtette a józan, népies realizmus stilusát. Az uj lira eltért ettől a stilustól. Az előző józan realizmusa a kontraszt erejével emeli ki az uj müvészet lényegét. Mi ez a lényeg? Lázadás a valóság sovány rabkosztja ellen, valami bus vágy tulemelkedni a hétköznapos lapos és sekélyes valóságán, felemelkedni rendkivüli lázak régióiba. Az uj lira különböző képviselői mind olyan életsikot kerestek, amelyben valami isteni található és irányaik, csoportjaik aszerint alakulnak, hol lelik meg ezt az istenit: metafizikai, vagy müvészeti élményei ben, a valóság igenlésében, vagy heroikus tagadásában.

Komlós a magyar lira utolsó félszázadának minden jelentős egyénisége — Arany Janostól Kassák Lajosig — bemutatja ebben a perspektivában és könyve az első munka, amely a háboru utáni lira sokféle és még követői előtt is homályos törekvéseit a magyar versnek az utódállamokra is kiterjedő ismerete alapján rendszeresen tárgyalja. Nem régimódi irodalomtörténetek felületes, krónikaszerü módján, amely véletlen tények kávaszát állitja egymás mellé. Komlós szeme azt az ősmagot keresi ki, a világnézeti és esztétikai törekvésnek azt a magvát, amelyből egy-egy költészetdus lombozat fakadt. Ezáltal olyan áttekinthető, kristályos rendet varázsol az utolsó félszázad irodalmi életbe, hogy maga ez a rend is jól esik értelmünknek.

És ez a rend nem valami erőszakos spekulatív [illegible] Komlós [illegible] lirai jelenségeinek [illegible] szonyban van a verssel (hiszen maga is érdekeshangu költő), sokkal erősebben érzi minden verssor értékét és muzsikáját, semhogy az egyes költők kvalitáskülönbségét feláldozná holmi szellemtörténeti skatulyarendszernek. Nincs senki, aki ennek a hézagpótló és nélkülözhetetlen könyvnek az elolvasása után ne értse és ne szeresse jobban a modern verset. A szépkiállitásu kötetet a költők arcképei diszitik. Pantheon kiadás, ára füzve Lei —, vászonkötésben Lei —.

Pogány Béla: Az elektromágneses tér

A magyar irodalom sulyos helyzeténél is sokszorta sulyosabb helyzetben van a magyar tudomány. Ritka kiadói áldozatkészség, amely egy olyan magas tudományos nivóju és hatalmas terjedelmü munka publikálására vállalkozik, mint amilyen Pogány Béla müegyetemi tanár *Az elektromágneses tér* cimü munkája, mely a magyar elméleti fizikai irodalomban hézagpótló hivatást tölt be. Mérnökök, kik az elektromosság modern problémái iránt érdeklődnek; tanáremberek, kik szaktárgyukban e mü által kitünő magyar kézikönyvhöz jutnak, vizsgáikra készülő egyetemi és müegyetemi hallgatók, mindazok a rádiósok, kik az elektromágneses térben előálló hullámzások magasabb elméletét akarják ismerni; a vegyészek, kiket az elektronelmélet és az anyag belső szerkezetével kapcsolatos problémák foglalkoztatnak, mind örömmel üdvözölhetik e nagyszabásu és komoly értékü müvet. Amikor magyar professzor és magyar kiadó e munka megirására és kiadására szövetkezett, olyan fontos kulturális missziót teljesitettek, amely a magyar kulturfölény egyik legszebb tanubizonysága. A mü az Athenaeum „Természet és Technika" cimü sorozatában jelent meg. Terjedelme 700 oldal. Ára füzve 1020 lej, kötve 1084 lej.

Schneider: Néhány óra a bencések között. Szerte a világon, városok forgatagában és magányos hegyfokokon mindenütt ott állanak a keresztény élet békés várai, a szerzetesházak, amelyeknek csak falait látjuk, de belső életébe, mindennapjába sohasem tekinthetünk bele. Egy kiváló francia iró, Edouard Schneider, vállalkozott, hogy a kivülállóknak is megnyissa a kolostorok „Pax" feliratos kapuit s betekintést engedjen a szerzetesi élet mindennapi óráiba, a magyuk festői bensőségében, családias természetében. A személyes átélés melegségével festi meg ennek a különös életnek apró képeit, a felkeléstől az imán, munkán elmélkedésen át a lefekvésig és az örök álomig: a kolostori temetőig. A bencés élete irja meg a szerző, amely minden más szerzetesrend prototipusa

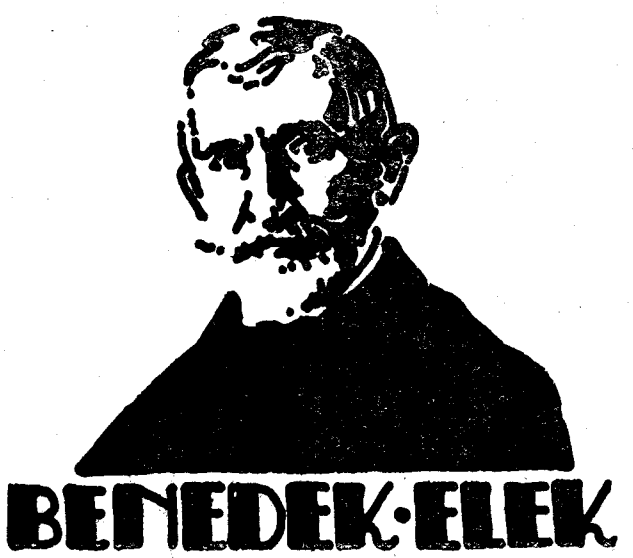

Theodor Wolff: Pariser Tagebuch. (Füzve 4'50 Márka. Kiadta a Fischer-cég Berlin). Wolff, a Berliner Tagebatt főszerkesztője, ismert béke barát. Müve a klasszikus zsurnalizmusnak legszebb terméke. Wolff szellemes stilusban megfigyeli a párisi utcát, törvényszéket, parlamentet és miközben anekdotázik, a napi élet intimitásait keresi, az örök Párist tárja elénk.

s ezért tulajdonképen e könyvön át az egész szervezeti életbe látunk, e külön világba, mely a hétköznap zaja mellett örök vasárnapi csendben figyeli az örökkévaló dolgokat. A könyv Szunyogh X. Ferenc és Tóth Pelbárt kitünő forditásában, Jegyes Ernő müvészi cimlapjával jelent meg az Athenaeumnál. Ára 130 lej.

Olvassa az „EX-LIBRIST"

Méray Horváth Károly: Uj sugarak. Méray Horváth Károly azok közé a ritka regényírók közé tartozik, akiknek fölényes írói készségükön kivül, tágas politikai és szociológiai látókörük s korlátokat nem ismerő fantáziájuk biztositja a hatalmas sikert. Az *Amerika Caesarjá*-nak szenzációs sikerére még mindnyájan emlékezhetünk és az iró új regénye érdekességben és aktualitásban talán még fölötte áll korábbi munkájának. Azt a hatalmas harcot állitja be regénye perspektivájába, amely lappangva már ma is dul a gazdag Amerika és az Amerika gazdasági ragságában nyögő Európa között. A jövőbe vetitett regény e harc végső kifejlődésének dult élveibe vezet, amikor Európában már minden eladó: lélek és nő, kincs és lim-lom egyaránt és az elvaduló lakosság az éhinség küszöbén áll. Ekkor találja föl egy német mérnök az „új sugarakat", amelyek ölnek és életet adnak és nem emberi hatalmukkal melegitik a már-már elbukó Európát. És ezek a sugarak, amelyekről a szerző álmodik, nem csupán utópia, hanem szimbolum is: az európai szellem és európai kultúra törhetetlen erejének szimboluma. Természetesen a regény izgalmas mese keretébe ágyazza ezt a magában is izgalmas problémát s a szerzőnek bővel van alkalma mély emberismeretét, lélanalizáló képességét csillogtatni. A szenzációs regényt az Athenaeum adta ki művészi köntösben.

John Dos Passos: Manhattan Traasfer. (Egy város regénye, 460 oldal, füzve 8'50 Márka). A könyvpiac eseménye. Egy óriási város belső életének aprólékos megfigyelései. Egy szimfonikus regény, amelyből kihallatszik az uj ameri ai zene ritmusa. Megjelent a Fischercég kiadásában Berlin.

Calauza studentului în medicină la Universitatea din Cluj. Szerkesztették Dr. V. Ciucrlea, V. Mártonffy. A kalauz a beiratás formalitásától kezdve kitünő áttekintést nyujt mindarról, amit egy orvosnövendéknek tanulmányi rendjével kapcsolatosan tudni kell. Tájékoztató a külföldi egyetemekkel kapcsolatosan visszajár. A professzorok stb. cimjegyzékei. A minden orvosnövendék számára hasznos könyv egy öt nyelven megjelent gazdag orvosi kalalógussal bővitve 40 lejért kapható. Kiadta a Lepage könyvkereskedés.

Film könyvek

Elősször lássuk a magyar filmirodalmat. *Hevesy* Iván Filmjáték c. könyve (kiadta Atheneum) kétségtelenül egyike a legjobb elvi tanulmánynak, amelyet egyáltalában irtak e kérdésről. Hevesy Iván tudtunkkal uj filmkönyvet irt, amely könnyebb modorban tartva felöleli a nap érdekes filmproblémáit. Azok számára, akik a filmvilágát akarják közelebbről megismerni, szivesen ajánljuk *Mandelasstamm* Holliwood cimü könyvét (Szine Java sorozat). Filmmel foglalkozó érdekfeszit regény *Pirandello*: Forog a film cimü könyve (Atheneum kiadás), amely Serafino Gubbio filmoperatőr maszkjában örökiti meg különös emberek különös történetét.

A német könyvpiac nagyon érdekes könyve a filmről *Hans Buchnernek* Im Banne des Films cimü dusan illusztrált művét, amely a Deutscher Volksverlag kiadásában jelent meg. Ára M 5 füzve. Buchner a film világuralmát fejtegeti és jellemző adalékokkal szolgál a német, francia, angol, orosz, amerikai filmfejlődését illetőleg. Sok érdekes megjegyzése van a reklámról, a nacionalizmus, az erotika szerepéről és végül rámutat annak a finánediktaturának szerepére, maely világhatalommá avatta a filmet. A művet igen értékes képanyag egésziti ki és könnyü, népszerü és nemes értelemben vett zsurnalisztikai megirásánál fogva minden film iránt érdeklődő olvasónak különösképpen ajánlható.

Százmillió könyvet adott el E. Haldeman-Julius, az irodalom Henry Fordja

Newyork, szeptember.

Henry Ford neve Amerikában nemcsak fogalom, hanem mértékegység. Aki a tömegtermelés terén rendkivüli teljesitményeket mutat fel, megkapja a „fordi" attributomot. Igy kapott Fordot az amerikai irodalom egy könyvkiadó személyében, akit már Frank Harris is igy aposztrofál:

„The Henry Ford of, Literature."

Ez az ember egy volt ujságiró, egészen fiatal, E. Haldeman-Julius a neve és a könyvkiadás terén világcsodát produkált. Nyolc évvel ezelőtt megindult egy könyvkiadó vállalatot, „Kis Kék Könyvek" (Little Blue Books) a vállalat neve, egy példány 10 centbe, legalább husz rend lés esetén 5 centbe kerül és ezekből az olcsó könyvekből nyolc év alatt elfogyott kereken száz millió.

Nem tévedés. E. Haldeman-Julius kereken száz millió könyvet adott el. A száz millió könyv között nem volt egyetlen ponyvaregény, amerikai Sobri Jóska vagy Rózsa Sándor. Megindult a sorozat Omar Khayam Rubaiyatjával és a ceadingi fegyház balladájával, folytatódott az összes népszerü és legkevésbé ismert klasszikusokkal, felölelte a modern regényirodalmat, drámairást, költészet, életrajzot, történelmet, filozófiát és kis formátumban, rendkivüli olcsón, óriási publicitás mellett az amerikai nép közkincsévé tette mindezeket. Az első pár szz kötet után a Kis Kék Könyvek meg szüntek tisztára reproduktiv kiadmányok lenni. A biográfia, történelem, tudomány rendszerin csak vaskos kötetekben volt feltalálható. A Kis Kék Könyvek hozzáférhetőkké akarták tenni azokat a müveket és 60—120 oldalon intelligensen leröviditett kifogásokat készi ettek belőlük, majd addig az egyes tudományágakból megfelelő szakerőkkel iratott eredeti könyveket bocsátottak a sok szabad idővel nem rendelkező, elfoglalt amerikai olvasóközönség rendelkezésére.

Rendkivüli publicitas nélkül természetesen elképzelhetetlen lett volna a Kis Kék Könyvek példátlan sikere. A nagy newyorki napilapok minden héten hoznak oldalas hirdetéseket Haldeman-Julius könyveiről. Sok ezer dollárba kerül egy-egy ilyen hirdetés, az öt centes könyvecskék mégis behozzák a költséget és gazdag emberré tették Hafdeman-Juliust. Az amerikai kultura kétségtelenül sokat köszönhet ennek a Girardban (Kansas állam) székelő volt ujságirónak, aki például Shakespearet hét és fél millió kötetben dobta a könyvpiacra és itt, ahol különben méregdraga a könyv, megszüntette a gazdagok privilégiumát. Tagadhatatlanul nagy szolgálat ez, még ha tulzásba megy is, mert amilyen mértékben centekért megvásárolható könyvvé lesz a könyv, olyan mérté ben fogy a szeretet, amellyel a könyveket körülveszik az emberek. Egy Visconti herceg a XV. században rokonaira hagyta nagy készpénz vagyonát. Legkedvesebb barátjára négy könyvet hagyott, amelyek elkisértek az életen át három év izeden keresztül. Micsoda rettenetes szakadék tátong Visconti herceg és a girardi E. Haldeman-Julius könyvei között?

F. N.

A nyomtatott betü, mint altatószer. A Nagybritániai és Irország Könyvkereskedők Egyesületének a nem régen Cambridgeben megtartott ülésén az egyik előadó, lord Eustace Percy a mai olvasási mód ellen intézett heves támadást, mely szerinte ahelyett, hogy a jó étemény forrása volna, az utóbbi időben valóságos altatószerré vált. „Az emberek rájöttek — mondta a lord — hogy a szellem számára leghatásosabb ópium az, ha szemüket egymás után következő nyomtatott hasábokon futtatják végig s ez a szokás rejti magában a legnagyobb veszedelmet a modern civilizációra nézve. Megfigyeltem, hogy a szem hozzászokott ahoz, hogy gyorsan végigszánt on a napilapok hasábjain, de ugyanekkor a szellem valósággal alszik." Már pedig lord Percy szerint csak az olyan olvasást szabad ajánlani, amely egyuttal gondolkozással is jár. „A pusztán szokásból üzött olvasás — mely hatálos ellensége a gondos olvasás gyakorlásának — eg ike a mai kor legérdekesebb psyhológiai jelenségeinek." Érdekes előadását végül a következő szavakkal zárta be: „A civilizált embernek ma a legnagyobb szükséglete a nyomtatott betü. A háboru alatt például a képes folyóiratok boritéklapján is forditottak egyet ané kül, hogy az illu ztrációt megnézték volna és pedig csak azért hogy mielőbb a szöveg nyomtatott betüjén „pihentessék" a szemüket."

Ha megakarja ismerni Caprit, a világ legcsodálatosabb szigetét. :—: Ha kiváncsi rá, hogy miért lesz boldogtalan egy asszony. :—: Ha érdekli egy erdélyi nagyüzem belső élete. :—: Ha vágyik bepillantani a közömbös ember álarca mögé, ugy vegye meg haladéktalanul

LIGETI ERNŐ:

Kék Barlang

cimü kétkötetes regényét, amely eseménye az erdélyi karácsonyi könyvpiacnak

A négyszázhetven oldalas, KÓS KÁROLY által illusztrált könyv az ERDÉLYI SZÉPMÜVES CÉH legujabb kiadványa. :—: A mü nem amatőr, de nagyon tetszetős kiadása hallatlanul olcsó áron kerül forgalomba.

A két kötet ára: 180 Lei.

Angol ujdonságok

George Moore: Celibate Lives Márka 1'80
Rider Haggard: Allan and the icegods. Márka 1'80
Baroness von Hutten: Flies. Márka 1'80
Edgar Wallase: The Traitors Gate. Márka 1'80
John Galsworthy: Beyond. Márka 1'80
H. G. Wells: Meanwhile. Márka 1'80
May Sinclair: History of Anthony Waring. Márka 1'80

Tiz müveltségi kérdés

1. Kik a francia irodalom leghiresebb társszerzői?

2. Ki irta a legjobb magyar erdélyi regényt a szombatosokról?

3. Melyik Galsworthynak a leghiresebb munkája?

4. Kik kaptak irodalmi Nobel-dijat a nők közül?

5. Kit választott be a francia tudományos akadémia Anatole France helyébe?

6. Hogy hivták a magyar püspököt, aki Dáma címen történeti regényt irt?

7. Hogy hivják a Püspök atyafisága cimü két kötetes regény szerzőjét?

8. Melyik regényével tünt fel Herceg Ferencz?

9. Hogy hivják azt a hires rendezőt, aki előálitotta a Toller, Holpa, wirleben cimü darabját?

10. Melyik erdélyi származású iró járt künn Oroszországban és irt könyvet Rasputiniról?

A megfejtők között érdekes könyvjutalmat sorsolunk ki.

TUDOMÁNYOS GYÜJTEMÉNY

A proletár szellemiség és kialakitása

A proletár és a ploretáriátus fogalmát a tudományos szociálizmus klasszikus irásai meglehetős egyértelmüséggel tisztázták. Meglehetős világossággal határolja el ennek a fogalomnak tartalmát és környékét maga a valóság, illetve a társadalom-szemlélet gyakorlata is. A legujabb szociológiai kutatás ugynevezett *strukturanalizis* diszciplinája azonban ezt a fogalmat is ugyanugy, mint számtalan egyéb fogalmát a szellemi tudományok szótárának, uj és gyökeres elemzés alá vette.

Erre a vonalra tartozik az a könyv is, Gertrud Hermes könyve *(Die Geistige Gestalt der Marxistischen Arbeiters und die Arbeiterbildungsfrage. J. C. B. Mohr 1927.)*, melyet az alábbiakban röviden ismertetünk.

G. Hermes elemzésében a proletár egy külön embertipust jelent. Ez az embertipus önálló és eredeti képződmény a kultura, vagy történelem minden korszakában. A proletár-tipus milyenségét G. H. szerint elsősorban az a tény határozza meg, hogy igazi kialakulását megelőzőleg nincs autoktonitása, tőle idegen világban, tőle idegen kulturában él. — Gyökértelen. Ennek a gyökértelenné lett embertipusnak multja és eredete a falvakban van, honnan azonban a gazdasági nyomás sulya alatt idegen környezetbe, a városokba és a nagyvárosokba kerül. A proletártudat, illetve a proletár-szellemiség kialakulása azután itt kezdődik meg a gyökértelen és hontalan emberben s G. H. elemzéseiben ezen a ponton fejlik ki igazán a proletár-szellemiség igazi tartalma és értelme. G. H. könyvének ebben a fejezeteiben részletesen bemutatja, hogy a gyökértelen ember az uj környezetben miként alakul át proletárrá, az az ember, aki minden pillanatban egy valóságos és egy lelki honalapitásra tör a tőle teljesen idegen szférában. G. H. ugy látja, hogy a faluról jött munkás mindenkép egyszerübb és differenciálatlanabb, mint a városi ember. Belekerülve azonban a nagyváros erősen differenciált kulturájába, egy gyors fejlődésen megy keresztül, aminek következménye, hogy ugy a világnézete, mint életformái bizonytalanok és kevertek. Ezen a ponton kapcsolódik azután G. H. második problémaköre a tárgyalásba, a munkásképző pedagógiai munka feladata.

A bizonytalan világnézetü és életformáju faluból városba került munkás mindenkép egy „hibás" szellemi alakulat, melyben a tul gyors fejlődést egy intenziv nevelőmunkának kell ellensulyozni. Ezen a résen lép be a naturaliter proletár-szellemiség életébe a szociálizmus sokrétü tanitásaival, amikor e nem autokton lelkiségben tudatositja a specifikusan proletár szellemiséget s a faluból városba került munkást arra az életformára neveli, melyben a proletár történeti hivatásának s a proletár egyéni, személyi embervoltának feladatköre mozog.

G. Hermes könyve igy tulajdonképpen a proletártipusnak a rendezett szociálista világkép előtti alkatát s magát azt az elváltozott szellemiséget elemzi, mely sorshelyzetével és életformáival eredetien lesz érzékeny a szociálizmus befogadására. A faluból a nagyvárosba került munkás osztályhelyzetének tudatosulása s igy az autokton proletárrá levés folyamata abban a világképben zárul összsze, mellyel a tudományos szociálizmus a helyére állitja a gyökértelenné lett embert.

Persze, lehetne vitatkozni G. H. könyvével. Mi azonban ezuttal csak ismertetni akartuk. *(G. G.)*

Hilaire Belloc: A zsidók

(Verlag von Kössel und Pustet, München. Ára kötve 8 márka, 2320 oldal.) A mai zsidókérdésnek hovatovább egész irodalma van. Ezek a pro és antisemita könyvek legtöbb esetben Németországból jönnek és a kérdést ha nem is középeurópai, de mindenesetre kontinentális szemszögből világitják meg. Viszont az a beállitás, ahogyan az európai zsidók legszabadabb területén, Angliában látják a zsidóság mai helyzetét, eddig ismeretlen volt előttünk.

Most csaknem egyszerre érkezik két könyv is hozzánk Angliából, Az egyiknek *Chesterton* a szerzője, aki *„Uj Jeruzsálem* cimmel elragadóan szellemes müvet irt (kiadta franciaul a *Perrin*) és most a német olvasóközönség számára megszólalt Hilaire *Belloc* is, a neves történetiró, akit Angliában különben az antiszemitizmus teoretikusának tartanak.

Bizonyos megvilágitásban antiszemita Chesterton is, hiszen ő is, mint Belloc egyet akarnak: a zsidóságnak, mint külön nemzetiségnek elismerését. De menynyire más az angol antiszemitizmus, mint például a continentális! Belloc minden második mondata egy vallomás, egy bók a zsidóság felé. Könyvét is egy zsidó hölgynek ajánlja, aki évtizedeken keresztül titkárnője volt a szentföldön.

Belloc abból indul ki, hogy ugynevezett zsidó bünök és erények alapjában véve nem léteznek, ellenben a zsidók erényei és bünei *kvalitative* mások és ez általánosan kiütközi a többségi néppel való együttélésben. *Zsidókérdés van* és ez a meggyőződése, hogy sokáig lesz is, sőt napról nap a élesebb formát fog felölteni. Szerinte a zsidókérdést az a körülmény élesztette fel, hogy a zsidóság nagyrésze szellemileg angazsálta magát a bolsevizmussal szemben és hogy a mai szovjet vezéri garniturának tulnyomó többsége zsidó.

Könyvének első részében felsorolja azokat a zsidóellenes védekezési módszereket, amelyek ma hol itt, hol ott előfordulnak. Mélyen elitéli az erőszakot, a külön törvényhozást, a zsidók kiüldözését és egyáltalában minden olyan kisérletet, amely bánthatja a zsidóság érzékenységét. Viszont az asszimilációban megint nem hisz. Bizzarnak tartja azt a megoldást, amely összeegyeztethetőnek véli a cionizmust az asszimilációval.

Mi hát a megoldás? Belloc szerint a megoldás, a „kibékülésre" irányuló kisérlet két oldalról kell történjék. Anglia kötelessége a zsidósággal szemben, hogy ugy beszéljen a zsidóságról, mint egy külön nemzeti csoportról, de egyben a legszorosabb kapcsolatokat és érintkezést is tartsa fel vele szemben. Ennek az érintkezésnek olyannak kell lenni, mint amilyen érintkezési formákat Anglia minden, számára idegen néppel szemben be tart, tehát rokonszenvesnek és nem megalázónak. Viszont a zsidóság feladata, hogy szüntesse be a fajeltitkolási politikáját, vallja magát nyiltan zsidónak és ragadja meg a módot, hogy sajátságos zsidó intézményeket létesitsen. Ilyen intézmények szerinte a sajtó, iskolák, zsidó társaságok. Az angol keresztény *társadalomnak* kell elinditani az asszimilációellenes politikát, ellenben a törvényeket hagyni kell ugy, ahogy vannak, mert a mostani légkörben elkerülhetetlen elnyomást vonnának maguk után.

Belloc hosszu tanulmánya mindenesetre meggondolkoztató, de igen sok tekintetben helytelen feltevésen alapszik. Letagadhatatlanul sok jóakarat nyilatkozik meg ennek a képzelt tudós, enyhe antiszemitának a részéről és néha ugy tesz, mintha nem a világnak, hanem a zsidóságnak képviselné első sorban az érdekeit. Egy bizonyos; tévedése dacára is Belloc müve egyike a legrendszeresebb elvi tanulmánynak, amelyet erről a kérdésről napjainkban irtak.

A mü végén, a könyv forditója, Theodor Haecker a zárszó jogán él és kifejti rövidebb tanulmányban a zsidókérdésnek a *német* többséggel való összefüggéseit.

Ernst Troeltsch: Deutscher Geist und Westeuropa

(Mohr Verlag Tübingen 264 oldal, füzve négy márka.)

Troeltsch a n metek egyik legkitünőbb állambölcsésze. Német és egyházi szempontok dominálják bölcsészetét, amely négy hatalmas kötet rendszerében közkincse a jobboldali németségnek. E nagy mü felöleli a kereszténye gyházak szociáltanitásait, a jelenlegi teologiai és vallási helyzetet, a historizmust és problemáit és a szellem történetének tudományát. Emlitett uj könyvében érintve és kristálytisztasággal vannak tömöritve epokális nagy müvének vezéreszméi. Bevezető részében a természeti jog és humanitásnak gyakorlati problémáinál időzik, majd részletesen kifejti, hogy milyen volt a német és a nyugateurópai szellem a világháboruban. Egy másik önálló rész a német müveltség alapelveit és céljait birálja és és három külön részében Max Weberről, Bethmann Holwegről és Walther Rathenauról szól.

Mit vegyünk karácsonyra a gyerekeknek?

Fiuknak-lányoknak 4—6 korig

Benedek Elek: Az én első könyvem.

Az örök mesemondó örökéletü versei, köszöntői, kis meséi. Fiora Margit pompás képeivel. Minden gyermek első olvasmánya.

Fiuknak 10—16 éves korig

Königsegg Lajos gróf: Egy afrikai magyar gyermek története.

Kalandos, érdekfeszitő könyv a volt monarchia gyarmatszerzési terveiről.

Dormándi László: Sólyommadár (Balassa Bálint regénye)

A legelső magyar poéta hányatott életének története. Székely-Kovács Olga müvészi képeivel.

Lengyel Miklós: Tamás érdeklődik I., II. és III. sorozat.

Tanulságos, okos párbeszédek a világ minden időszerü kérdéséről. Mühlbeck Károly képeivel.

Pantheon Irodalmi Intézet Rt. kiadása.

Az EXLIBRIS éves előfizetői négy izben, féléves előfizetői két izben negyedéves előfizetői egy izben vehetik teljesen dijtalanul igénybe apróhirdetéseinket. Az EXLIBRIS éves előfizetői minden egyes alkalommal husz sorig, féléves előfizetői tizenöt sorig, negyedéves előfizetői tiz sorig hirdethetnek.

Librăria
LEPAGE
Cluj—Kolozsvár. Könyvkereskedés, papiráruház, zenemü-, gramofon- és lemez nagyraktár, nyomdai müintézet, zenemü-kölcsönkönyvtár, könyvkiadóvállalat.
Minden szépiaodalmi, tudományos könyv a világon bárhol, bármilyen nyelven jelent meg, kapható és megrendelhető a LEPAGE könyvkereskedésben. Magyar, német, francia, angol, olasz szépirodalmi és tudományos könyvekken óriási raktár. Ha bármilyen ipari, gyári, vagy tudományos szakköréből szakkönyveket kiván, kérjük közölje kivánságait és mi küldünk jegyzéket. Nagyobb munkáknál, sorozatoknál, vagy könyvtárak vélelénél kedvező fizetési feltételek
Könyv
Papir
Iroszer
Divatlap
Folyóirat
Irógép
Számológép

Dános Árpád könyve a szocializmusról

A szociálizmusról sokat beszélnek az emebrek és alig van társadalmi vagy gazdasági kérdés, amelynek során a szociálizmus egyik-másik problémája fel ne merülne, anélkül azonban, hogy a közönség valóban tisztában lenne a szociálizmus fogalmával, jelentőségével és történetével. Ennek oka az, hogy magyar nyelven eddig nem volt olyan könyv, amely a szociálizmus fejlődését tudományosan, de mégis közérthetően tárgyalta volna. Ezt a hiányt pótolja dr. *Dános* Árpád egyetemi magántanárnak „A szociális eszmék fejlődése a modern szociálizmusig" cimü munkája, melyet szerző a könyv „előszava" szerint a hét évvel ezelőtt elhunyt Kovács Gábor egyetemi tanárral közösen kezdett irni és mely most a Pantheon Ismerettára cimü könyvsorozatban jelenik meg. A könyv a szociális eszmék történetét a legrégibb időktől adja. Ismerteti az antik, római és görög szociálizmust, a vallások szociálizmusát, majd részletesen foglalkozik az utópista irodalommal, a francia forradalom előtti természetjogi szociálizmussal, végül a racionalisztikus és tudományos szocializmus irányaival. A könyv bőséges idézeteket nyujt a szociálizmus nagynevü képviselőinek munkáiból, anélkül, hogy elveszitené egységességét. A 102 oldalas bevezető részben meg magyarázza, hogy tulajdonképpen mi a szociálizmus, milyen a viszony a szociálizmus és a kommunizmus, szindikálizmus és anarchizmus között, majd sorra bemutatja az egyes országok szociáldemokrata mozgalmait. Mindent a legnagyobb tárgyilagossággal, anélkül, hogy valamely iránt szolgálna. A munka minden során látni, hagy a szerző gondosan ügyelt arra, hogy feladatát ugy oldja meg, hogy elfogultsággal meg ne vádolhassák. A szerzőnek ez a törekvése sikerült. A könyv hasznos kézikönyve lesz mindenkinek, bármilyen legyen is felfogása. A könyvben az olvasó minden felfogást és minden érvet megtalál. Nagy gonddal ismerteti az ismert szociálista irók életét és aki Plató, Morus, Owen, Forier, Babeuf, Cabet és a többi szociálista müködésével meg akar ismerkedni, ebben a könyveben megtalálja mindazt, ami érdekli. Megismertet a különböző szociálisztikus kisérletekkel, a Paraguaji jezsuita kommunisztikus állammal, az amerikai és afrikai Owenista Fourier rendszerü gyarmatokkal. Előmozditja a könyv használhatóságát, hogy több mint 1000 cimszót tartalmazó betürendes névmutatója van.

Az EXLIBRIS 1925 március óta jelenik meg. Uj formájában ez a harmadik szám. Ezt megelőzően folyóirat alakban jelent meg havonként egy szám, de leggyakrabban 2—3 hónapról egyszerre nagyobb terjedelmü összevont számban. Az Exlibris korábbi számaihoz magyar, német, francia, angol prospektusok voltak hozzáfüzve. Folyóiratunk mai formája nem engedi meg, hogy ahhoz ugyanazt a gazdag, terjedelmes mellékleti anyagot hozzácsatoljuk. Ellenben ez a prospektus-anyag, továbbá az ujonnan megjelent magyar, német, francia müvekről szóló prospektusok, könyvjegyzékek előfizetőinknek továbbra is rendelkezésére állanak. Minden előfizetőt, aki közli velünk, hogy milyen nyelvű, milyen tárgyú, vagy milyen szerzőktől megjelent vagy megjelenő könyvek iránt érdeklődik, beosztjuk és nyilvántatrtjuk a megfelelő csoportban és amint egy olyan könyv vagy zenemü megjelenik ő, amely az illető csoportba tartozik, vagy amelyről feltehetjük a nekünk beküldött adatok alapján, hogy az előfietőt érdekelheti, autómatikusan megküldjük az illető előfizetőnek a megfelelő prospektusokat, árjegyzékeket, próbaíveket stb., stb. Az Exlibris eddigi számait, ami még kapható, összesen 100 lejért megküldjük, akik egy évre most előfizetnek.

Olvassa az „EX-LIBRIS"-t!

Tanácsadó könyvajándékozók számára

Az Ex Libris ujabb rovatot nyit olvasói számára. Nagyon sokan vannak, különösen a vidéken élő könyvolvasók között, akik nem tudnak lépést tartani a gyors magyar könyvtermeléssel és zavaban vannak, ha maguk számára akarnak könyvet vásárolni és fokozottabb mértékben, ha más számára. Az Ex Libris praktikus áthidalással igyekszik segiteni ezeken a nehézségeken. Tehát az, aki könyvet akar ajándékozni és nem tudja pontosan, hogy mit ajándékozzon, forduljon hozzánk.

Levelezőlapon tudassa röviden a következőket:

1. Mi az ő foglalkozása?
2. Ki az, akit meg akar ajándékozni?
3. Mennyi összeget szán az ajándéktárgyra?
4. Milyen név alatt válaszoljunk neki jzeneteinkben?

Meg vagyunk győződve, hogy karácsony előtt, amikor a könyvajándékozás is élénkebb, nagyon megkönnyitjük az olvasó munkáját.

Ebben a rovatban természetesen minden irodalmi kérdésben felvilágositással szolgálunk.

Az imperialismus lélektana

(Sternberg: Das Imperialismus, Malik-Verlag Berlin, ára füzve 13, kötve 17 márka.)

Fritz Sternberg több mint hatszáz oldalas nagy müve korunk legidőszerübb problémáját karolja fel. az imperiálizmust. Ennek jegyében alakul át a világ és ez ellen küzdenek a kollektiv termelési rend alapján állók tömegei. Egy testvér a nacionalizmussal és a kapitalizmussal. Ha az imperiálizmus nagy kérdés komplexumát figyelgöngyölgetjük, a nacionalizmus és a kapitalizmus problémái még gyakrabban ütik znének elő, mint maga az imperiálizmus.

Az imperiálizmus problémáját lehet felfogni mint *pszichologiai* kérdést. Lehet felfogni mint *nemzetpolitikai* problémát, tehát a legszorosabb értelemben vett világnézeti alapon. Lehet felfogni *gazdaságtechnikai* alapon, vagy ami a leghelyesebb mind a három megvilágitás szemszögéből, tehát egyszerre a történelmi matérializmus és a történeti deálizmus fényforrása által megvilágitva.

Fritz Sternberg kizárólagosan gazdasági vonatkozásban foglalkozik problémájával. Marxistának vallja magát és tudományos pártnere is az az ismert marxi-hegeli pártnak. Viszont Marxxal nem mindenben azonositja magát, amint hogy szembehelyezkedik Lenninnel s, ak életének fő elméleti müvé homlokegyenest imperiálizmusról szól.

Sternberg könyvét kissé egyoldalulag találjuk, nem is szólva arról, hogy polgári deologusok lévén, nem is osztathatjuk, a végkövetkezetés g elmenve, álláspontját. Dviszont azt is meg kell állapitanunk, hogy rendkivül tanulságos a könyv és sokat lehet tanuln belele.

A mü két részből áll. Az első rész kizárólagosan elméleti. Marx értékteoriájából indul ki. Rámutat a lakosságtöbblet, a munkabér szerepére az imperializmusnál, az imperializmussal kapcsolatos gazdasági válságra. Érdekes fejezetek az imperialista háboru, a szocialista és orosz forradalom cimü fejezetek.

A második rész fejezet cimei a következők: *Anglia* indiai imperializmusának kapitalizmusa. A *német* kapitalizmus. A *francia* kapitalizmus. Az *Egyesült-Államok* kapitalizmusa. Mindegyik fejezet meglátásaiban van valami mélyen igaz, amely gondolkozásra készteti az olvasót.

A müvet két „exkurzio" fejezi be. Az egyik a többlet-érték és lakosság-többlet nemzetgazdasági problémájának összefüggéseire mutat rá, a másik Robbertus polgári felfogásával áll szemben, kimutatván, hogy e nagy nemzetgazdász teoriája válságba jutott.

Walter Widmann és Szolnay Sándor képkiállitása

A kolozsvári ujságiroklubban a napokban mutatkozott be két igen tehetséges festőművész. Ezuttal Walter Widmannra óhajtjuk a közönség figyelmét felhivni. Widmann uj képei az eddig dekorativ képességeiről ismert művészt — Widmann sokáig mint jeles diszlettervező müködött és müködik — más oldalról mutatják be. Ujabb képei nyilvánvalóvá tették, hogy ugy portré festőnek, mint plain-airistának elsőrendü. Biztos rajztudás, a paletta gazdagsága, mély liritmus, be sző konstrukció felé törekvő hajlama jellemzik minden alkotását, amelyek közül *B. S. arcképe, Pierott, nagy Téli tájképei emelkednek ki.* Örömmel állapitjuk meg, hogy Walter Widmann e bemutatkozásával festői fejlődésének érett korszakában jelentkezett.

HANDBUCH FÜR KAUFLEUTE. A Späth és Linde Industrie-Verlag kiadásában feltünést keltő kézikönyv jelent meg, amelyet nem győzünk eléggé szakolvasóink figyelmébe ajánlani. A könyvet dr. Hermann Grossmann szerkesztésében a legkitünőbb szakemberek irták. A méreteiben hatalmas mü bevezető fejezete a kereskedő neveléséről szól. Az első rész a kereskedelmi vállalkozás üzemgazdasági anyagát dolgozza fel, kioktat az adóeljárásról, a könyvvitelről, a kereskedelmi levelezésről, irodaorganizációról, reklámról. A második rész az árukezelési módszerrel foglalkozik, a kis és a nagy kereskedelem fogalmával, a kereskedők közötti szerződésről, az árukalkulációkról, az ipari és a banküzemekről, A harmadik rész a forgalmi tudnivalókat tartalmazza. A pénzhitel, csekk, személy- és áruforgalom nemzetközi problémái következnek egymásután, teleszöve a legpraktikusabb ismeretekkel, amelyek nélkül egyetlen müvelt kereskedő sem tud el lenni. A biztositási üzlet, a kereskedelmi magánjog, végül népszerü formában megirt nemzetgazdaság egészitik ki e monumentális könyvet, amely olcsó árban, füzve 20, kötve 23 márkáért kerül forgalomba, Bizonyos, hogy a könyv elsősorban a német kereskedő gyakorlati kérdéseit tartja szem előtt, de a ma kereskedőinek is csak haszonnal forgathatják e müvet, annál is inkább, mert e mű a nap problémáit ölelí fel és nemzetközi vonatkozásaiban is a lexikon praktikusságával kezelhető.

Az EXLIBRIS-ben ismertetett, vagy emlstett összes könyvek, de azonkivül bármely könyv, folyóirat vagy zenemü, bárhol bármilyen nyelven jelent meg, a Lepage könyvkereskedés útján Cluj—Kolozsvár, rendelhető meg. A magyar könyveknél a pengő ár 34-el szorozva adja a könyv lej-árát. A francia könyvek frankárait vagy 7—8 lejbe lehet számítani, ebben a portó Clujig Párisból benfoglaltatik. A goldmárka, körülbelül egynegyed dollárnak felel meg. Az Exlibris az előfizetőinek mindennemü könyvekre vonatkozó felvilágosítást, árkérdést dijmentesen elintéz és folyóiratokból, ami csak a kiadótól beszerezhető, ingyen mutatványszámot küld. Az Exlibris útján a könyvkedvelők és könyvvásárlók kedvezményben részesülnek. Könyvmegrendelésnél sziveskedjék hivatkozni az Exlibris számára és oldalára, ahol a megrendelt könyv előfordul. Ha az Exlibrisből vagy a külön prospektusból megállapitható, sziveskedjék a könyv kiadóját is közölni. Okvetlenül minden rendelésnél érdekében közölje, hogy az Exlibrisnek előfizetője.

Legutóbbi keresztrejtvényünkre Makri Jolán nyerte meg (Szatmár.) Kérjük. hogy adja meg pontos cimét, hogy a könyvet elküldhessük részére.

Felelős kiadó:
LEPAGE könykereskedés, Cluj.

Francia ujdonságok!

	Frank
Ossendowsky:	
La Maroc enflamme	12·—
Blasco Ibanez:	
La Teahtrice	10·—
Chesterton:	
Dickens	12·—
Marc Daubrive:	
La cite Luxurieuse	10·—
André Viollis:	
Seule en Russie	15·—
Francis Carco:	
Les Innocents	12·—
Binet Valmer:	
La femme blessé	12·—

Kaphatók a Lepage-cegnél, Cluj-Kolozsvár.

Megjelent
A REKLÁM
Minden modern kereskedő nélkülözhetetlen fegyvertára. Tartalma: Dr. Naményi Ernő: A reklám gazdaságtana, Dr. Hermanaé: A reklám létektana. Dt. Nádai Pál: A reklám müvészete.
A három részes egész vászonkötésbe kötött 60 müMelléklettel és számos szövegképpel diszitett könyv a magyar reklámirodalom legkiemelkadőbb terméke.
Ara: Lei ——

Speciálpapirok minden iparág számára!
Staniol és aluminiumlemezek egész Romániára szóló vezérképviselete és gyári raktára. **Mérnöki müszerek, mérő, rajzszerek, készülékek, számoló lécek, Richter-körzők** állandóan teljes sorozatban raktáron.
Angol könyvkötővászon gyári raktára egész Romániára. Lepage könyvkereskedés Kvár

Lapkiadó és Nyomdai Műintézet Rt. Cluj-Kolozsvár